г. Химки 6
ул. Библиотечная 15
Книгохранилищу Гос. биб-ки
СССР им. В. И. Ленина
1/12-83 сер.

Массо а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕН МИНИСТРИЙ СОВЕТЕН ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадуьйлу 1923 шера дуьйна ◆ ШИНАРА, 8 ФЕВРАЛЬ, 1983 ШУ. ◆ № 17 (6739). ◆ Мах 3 кап.

МЕСЯЧНИК ДIАХЬУ

1983 шера хьаьтий, баьцадаарий, доккхачу кхачам юртабохкаш кульурий хьунаьам лаккхбар духьа КПСС обкома бюрос Нохч-ГIалгIайн АССР Министрий Советос 1 февралера дена 1 марте кхаччалца органически удобренеш кхашка дIакхьарах дIатовсарна кхайкхадань месячник чакхдоккхуш ю.

Цу юкъа юртабохкама къахьегархой декхарийн да ба 500 эзар тонн кхо кхашка дIадахьа.

Из задани толаме кхочушъяра колхозашна, совхозашна, «Сельхозхимин» «Сельхозтехникан» объединенешна, транспортни предприятешна балхан вIеккаштта вIаштIехьа а дIахь, механизаторашна, шоферашна, лаьтта хьоьштан йолчи отрядашкарча хьайча болхлошта юкъе шерра социалистически къахьоарже еза.

К Х А Ш К А — ДУККХАГIА УДОБРЕНЕШ

ШIалински районa «Курчалойский» совхозе хаддаза йоккхо ю дика хьийкъа ялатеш доакъарен культураш хьалкхейра. ВIаштIехьдаьлла дIадоладаьд цига органически удобренеш кхашка дIакхаьхьара балхаш. Керда шу доладелча гIоне дIаехьай 3500 тонн. Районс кхы цхьаьнха боахам бац шоай кхашка йазал органически удобренеш аьхка.

Эгтара хьалха хьаьндаьд шекара свеклаши ялата лаьрхIа йола хьажкIаши тIахурга йола кхаш. Уж культураш хьалхкхее лерхI 750 гектара тIа.

Удобренеш дIакхухьаш къахьегаш ба совхоза дикагIбола механизатораш Мекешев Ризван, Байалиев Хьусен, кхыбараш.

Ерригa а планагIа дIаяхьа еза 5000 тонн удобренеш дIаккьа лерхI 18 февраль хьатIаотташ. ХIаьта е бутт чакхбалалехьа кхы 2000 тонн в дIакъоргъя.

М. ЭПЕНДИЕВ.

ХУРГБОЛЧА ХЬУВКЪАМА

Дика дIайолаьай кхашка органически удобренеш дIакхаьхьара месячник «Куларинский» совхозв лаьтта ледадераша. Цу гIулакха лаьрххIа боахамс вIашагIъелай лаьтта хьаьнду отряд. Цунна тIачIоагIъяьй шийтта трактор, кхыйола техника. ХIаьта из болх лерттIа чакхбаккхар тIаьидлах отделеней управляющешта.

Кхашка дIатессай 34 эзар тонн органически удобрени. Из лаьрхIачул шозза дуккхагIа хул. Эгтара хьалха нто диллар шекара свеклаш дIаюргйолча кхай тIа. ХIаьта, хIанз отряда дерригa низаш хьажкIий кхай тIа тIадерадаьд.

Механизаторашта юкъе хьинаре къахьегарца белгалбаьннаб Сулейманов Сулейман Газиаев Хьамиди. Царех хIаране вIаштIехьдоаьд дийнахьа шинша норма кхочашъе. Цох хевн беш я дикагIболча механизаторий сийна арахийца «Молния». Цул совгIа царна дIаеннан ахчан премеш а.

Хьалхалаттараша нийсбола гIерташ, планаш тIех рейсаш яра шерра социалистически яхь а йоаржаяь, хьаьнала къахьегаш хьабоагIа отряда чубоагIа дукхагIбола механизатораш.

Дика лел боахаме гурахьа дIадийначи ялата подкормка елга. ХIара гектара тIа дIатессай шиша пейтнер удобрени. Укх деношка гурахьа дIадийнача ялата кхы а тоссаргъя фосфорнин калийни удобренеш.

А. ЛЕВИН.

ХIара балха дийнахьа тIехдика дисциплинеи хьадер дукхагIеи хилийта!

ДИКА ХОАМАШ

Вай республикерча промышленни предприятешта юкъе эггара хьалха «ХIара балха дийнахьа тIехдика дисциплинеи хьадер дукхагIеи хилийта!» яхача девзах инициатива дIайоладьича СССР 60 шу дизара цIерагIча «Оргтехника» производственни объединене Грозненски «Электроприбор» завода болхлоша бIубелла къахьегаш дIадоладаьд цхьайттталагIча пятилетка кхоалагIа шу а. Дерригача техника экономически хьоахамий январь бетта план дикко тIехкхочашъяьй цар. Планал совгIа маьхала яьккхай 20 эзар сом мах бола тайп-тайпара продукци. ХIаьта бетта заданел совгIа арахийцай 4 эзар сома маьха нормативно-цIена продукции нис эзар сома маьха товарни продукции. Къахьегама овсарле лакхъяра январь бетта план цаIи ахи процент кхочаш а еш. Дукхаьл из лакхъяра чотагIа хьаьй планал совгIа ара мел хийца продукци.

ЦхьайтталагIа пятилетка йолаелча дена хаддаза социалистически яхье хьалха латташ хьайовгIача Гребнова Нина Петровнас кулгалдеча шоллагIча цеха коллективой Моргосов Аркадий Джавановича керте латтача пхелагIча цеха болхлошек шоай производственни хьоахамаш тIатIа тоадеш хьинаре къахьегаш дIадоладаьд ер шу а.

* * *

Укх тIехьхьарча шерашка вай республикерча промышленни предприятешта юкъе даим хьалха латташ хьайоагIаш йолча «Промавтоматика» НПО Грозненски опытни завода болхлоша башхадина производственаи толамаш доах пятилетка нокъехьалуш долча кхоалагIча шера. Январь бетта тIаьйцача социалистически декхарий цхьаьккха пункт йисаи цар дикка тIехкхочаш ца еш.

Даим социалистически яхье хьалха а латташ, къаьстта дика болх беш хилариа белгалбаьнна ба коммунистически къахьегама ударникаш гальваник Иволга Валентина Тимофеевна, пхелагIча разряда корректировщица, халкъа тIаьхкама группа член Саевская Валентина Яковлевна, гальваник, «профессех дикагIъяр» яха сийлен цIи лелаеш йола Пахомова Надежда Елистратовна, коммунист, завода партбюро член Петриев Вадим Тихонович, кхы дуккха бараш а. Юкъера лаьрхIача хIара сменагIа нормаш 150—160 процент кхочаш а еш, шоаш хьаеш йола продукци дикеи тIехдикеи чара хилийтац цар. ХIанз уж къахьегаш ба укх шера тIехьарча беттайи тIадоагIача шереи чотагIа.

* * *

Доккхий социалистически декхараш тIаийназ «Старогрознефть» НГДУ мехкдаьттахоша цхьайтталагIча пятилетка кхоалагIча шера план ханал хьалха кхочашъяра. Уж толаме кхочашдара шоай ерригa торонаш оарнатIеъхьача цар дог гIоздоаха производственни хьоахамаш доахаш дIадоладаьд ер шу. Январь бетта планал совгIа цар даьккхад 3900 тонн мехкдаьтта, из хул тIаийцача социалистически декхарех лаьрхIацул дукха дукхагIа.

«Старогрознефть» НГДУ промыслашта юкъе хьалха а латташ, планал совгIа эггара дукхагIа мехкдаьтта даьккхарех я Кузьмин Анатолий Владимировича керте латтача виьлагIча промысла коллектив. Дукхаьл цо ше январь бетта планал совгIа даьккхад 3130 тонн гарта «Iаьржа доштув». НиттIа дика къа а хьегаш, укх шера ше тIаийца социалистически декхараш тIехкхоачашдеш я Сорокотлеги Николай Ивановича кулгалдеча цхьоалагIча промысла коллектив а.

* * *

Производственни мощностехи къаьнача фонда сиважинеки биэза пайда а нийбеш, денгара денга шоаш доаха къахьегама толамаш дикагIа хулийташ болх бу укх шера «Горскнефть» НГДУ мехкдаьттахоша. Ер шу доладелча дена цар даьккхад 60 эзар совгIа тонн мехкдаьтта, цох заданел совгIа даьккхар бIаь тонн совгIа а долаш. Январь бетта планал совгIа цар маьхала яьккхай 74 эзар сома маьха товарин продукци. Къахьегама овсарле лакхъяра январь бетта план а ах процент гаргга тIехкхоачашъяьй цар.

Ерригача НГДУ коллективо заданел совгIа даьккхача мехкдаьттах дерригa хIача дац аьнна даьккхад Газиев Каит Юсуповича кулгалдеча шоллагIча цеха мехкдаьттахоша.

479 йолча тIаьш деча поезда шоллагIча Грозненски участке доккхал а деш буьц коллективе бетонщик Галаев Идрис, РСФСР заслуженни гIишлойхо, Халкъий доттагIала орден леласр, сварщик Лобанов Василий, болхло Гамбулатов Алик, кхыбараш.

Цхьа дац дIадолац цар шоай смении нормаш тIехкхоачаш ца еш.

Сурта тIа: (аьрдехьара аьттехьа) бетонщик И. Галаев, сварщик В. Лобанов, болхло А. Гамбулатов.

З. БАТЧАЕВА сурт.

Пятилетке хьалхалаттараш

КАГИРХОЙ ХЬЕХАМЧА

«Промавтоматика» ГIалмаи - производственни объединене Грозненски опытни заводе дика йовзаш ю коммунистически къахьегама сийлен цIи лелаеча комсомольски - кагирхой бригада кулгалхо Коняхин Анатолий Дмитриевич. Из керте латтача сперлошчикий коллективе цхьаьккха вац тIехьаьусаш. Цар болхо лаьккхай цкъа дIаелча юда ца ерзоши шоай продукци дIаяхьийта. ХIана аьлча из дикек тIехдикеи мара хилац.

Иштта царта болх байтара, шиъ коллективага «предприяте дикагIйола бригада» яха сийлен цIи акхийтира кIелига къахьегa дийзадац Анатолий Дмитриевича. Шакерте оттача хана юкъера лоархIаш хиннача бригада болх тоабера дукхагIа къахьийгар цо. Шоай балхах тIехдика кхеташи йоккха опыт йолеи болхлой бехктокхамеча участнишка хьехабора. ТолашагIбарий опыт, балха методаш массанена дIайовлийтар. Бригадера хIара шоллагIвар кагирхой хьехамча хила веза яха довиз дIайолайир. Баьча балха дениа итогаш йора. Дукха ялалехье социалистически яхье керте латташ болх бе йолаелар из бригада. ХIанз цунна нийсъяла ниа кхочаш цхьаьккха яц заводе.

Цу гIулакха тешал дела дола дукха масалаш доаладе киш я. Масала, соахка вIаштта йиъ кварталагIа хьалхара моттиг хьежайир цуна. Сийлахь - боккхача Октябра 65 шу дузача цIераа кхачалехьа рапорт делар цо цхьайтталагIча пятилетка хьалхарча шин шера задани кхоачашъирах. ХIанз бригада коллектив къахьегаш я укх шера шоллагIча квартала чотагIа. Цхьа моттиг нийсъялийтац цо ше хьаяьта продукцена юкъе брак хилийта.

Бригадира шин коллектива болх денгара денга тоабу кадрови болхлосх ког гIортийта а еш. Укхаза вIашагIъелла я бригадин совет. Цо къестаду къахьегамен производственни дисциплина телхаярах дола дешаш. хIара болхлочо къахьегаме лоацача даьнъа коэффициент. Цунга хьежжа мара алаш а премн а телащ болхлошта.

Ше къахьегаш волча лаьрхIа, цуя коллективахи шин шоллагIдола цIая делала лоархI Коняхин Анатолий Дмитриевича. Из тамаш а иц. Укхаза дIаболабаьд цо дукхьалехь шин къахьегама ниэъ. Йоккха опыт йолча болхлой новкъосталш IомаьяьI балха гомалаш. ТIехдика ихет из спероошника, гальваника, полировщика балхах. Шин опыт дIа а понийташ цо хьалхехьабаьв бригадера дукха нах. ХIанз уж шоай аргIагIа кагирхой хьехамчаш ба.

Хьинаре къахьегаш волчи бригада кулгалхочо цIена кхоачашду шин обществени декхараш а. Анатолий Дмитриевич ва «Промавтоматика» НПО парткомен опытни завода профкомен член, Нохч-ГIалгIайн АССР Лакхехьарча Совета депутат.

Царна юкъе я Къахьегама Сийлен кхоалагIча степена орден, «Социалистически яхье котваьннар» яха иттех сийлен Знак. Иштта цунна еннай нийсалгIчен иттлагIчен пятилетка ударник яха сийлен цIи. ХIаьта предприяте Сийлен улга тIа цо кулгалдеш йола бригада яьккхай.

Б. КОСТОЕВ.

Сурта тIа: А. Коняхин.
И. ПЛИЕВА сурт.

ТАХАНАРЧА ДЕНО ДIАДЕХХАЧА ТАЙПАРА

Пятилетка шоллагIча шера планаш социалистически декхараш кхочашдаьд химически реактивий Карабулакски завода коллективо. Начча хьалхен план 27 декабре кхочашъяь а еш, заданел совгIа 100 эзар сом мах бола 365 тонн продукци арахийцай, 30 эзар киловатт - сахьат электроэнерги, 100 тонн условни доатор, 13,5 эзар сома маьха материалаш кхойй.

ТIехь - тIехьагIа дегIаух хIанларча техникаца Iалашъаьча производства масштабаш, лакхлу къахьегама овсарле. Иштта долча хьалашка балха ханах биэза пайда эцалга бокхха лоархIам болаш да. КIезиг - дукха хьесениа ха йоаьича белгала де хул производствана, ерригача вай обществана.

Технологически дисциплина лоаха, стандарташ геттара нийса хила езаш я хIанзара производство.

ТIехьарча хана тха заводе нах балха тIара бувлилга, дисциплина телхаелта дикка лоцденнад. ХIаьта а къахьегама овсарле лакхъяра новкъорло еш дар цIенденна дIадаьннад эла йиш яц. Соахка тха предприяте 35 нарушени хиннай: 2 прогул, 4 саг мейий балха вевав, 7 саго къахьегама дисциплина толхаьяй.

Нарушенеш еш бараш цIенхаштта бехктокхаме ба заводе. Премеш ца луш бут, квартира, машина, кхыдар вIара аргIагIа тIехьабоах. Къахьегама дисциплина телхаераш профкома заседани бех. Иштта шоаш балхах лаьба отчеташ еш хиннаб Л. Бутова, С. Алиханов, С. Неделаев, М. Касанов, В. Недосеков, кхыбараш. Дисциплина чIоагIъеча пайда эц оаха пенгазетах, завода радиох. Иштта беча балхо дикка воздействи ю лоарзагIа баьинараш кхетабара. ХIаьта а, халахете а, нийсача новкъа бала ца тугараш а ба тхо. Масала, Л. Бутова, С. Неделаев балхара дIабахара далапзар тхо.

КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленума материалаш ювцаш завода коллективо къаьстта теркам тIебахийтар къахьегамен производственни дисциплина тоаяра. Дог раьза долаш, массане а къобалъеш хьалхаьцаб Москверча хьалха латтача предприятей «Сийле в хоастам а — къахьегарга хьежна!» яха болам.

Собрание къамаьл деш электромонтера Л. А. Титковскаяс аьлар, саг балха мичав хайташ паспорташ тIа отметка йича баьнъахьа яр.

Бахача наха бытовой гIулакхаш деча предприятей, организацей, учреждений балха ха дIахо лертIаккхарах бола Нохч-ГIалгIайн АССР Министрий Совета соцам тIаоценза баргбоацаш бар. Цар болх тоабелта дахаш къамаьлаш дир завода болхлоша. Шоаш ца дарр дезархащ гIертаращца, бахьан а доацаш белкара дIабуьларащца, тIехдаьккха малараш меларашца машар боацаш къовсам лоаттабелга дIадийхар гулбеннараша.

КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленума материалаш дIадехар кхоачашдеелга тахан завода партийни, профсоюзни, комсомольски организацешна беча балха тIа керттера дар да. Къахьегама дисциплина чIоагIъяро торо дургал пятилетка кхоалагIча шера заданеш социалистически декхараш толаме кхоачашде.

А. СИНЧИНОВ,
завода ПТО начальник.

ТОЛАМ ДИСЦИПЛИНАХ ТИЙША БА

КарагIдаьнначоа тхо геттара раьза долаш чакхдаьлар дIадаха шу. ТIехьхоачашйяр ферма коллективо шура яьккхарча из паччахьаьлкхента йоххарен шера планаш. Баькьлар аьлча, цу толамга атта кхачанаар тхо. Доакъар кIезига хилар бахьан долаш хала Iаагара даьхар соахка доахан. Лерттlа шура луш ахка юкъекхаьчача мара меттадахкаьзар уж.

Цхьаьца кхоачамбоацараш нийсдалийтар балха тIа тха хьайбаш леладераша а. Цхьабакъда, уж цу сахьате гуча а доахаш сиха дIадоахар. ГIалат далийтар бехктокхаме оар. Цу гIулакхо чIоагIйир къахьегама дисциплина. ХIаьта соахка август бетта дена тха ферма коллективерча саго балха тIа гIалат далийта моттиг дагаягIац сона.

Ферма доярказта юкъе яьржа хиннача яхье котало Акиева Аьсета яьккхар. ХIара кхоабача Iаттагара 4748 килограмм шура яьккхар цо. Яхье шоллагIа моттиг са нешийга Чадиева Марийнайга кхаьчар. ХIаьта со кхоалагIча моттиге хилар. Аз хIара кхоабача Iаттагара 3777 килограмм шура яьккхар. Халахет йиъ эзар килограмм яккха сай низ дIа ца кхачарах. Соахка карагI ца даьлачунга кхача хьожаргъя со укх шера. Дагалаьцар кхоачашде сай низ дIакхоачаргба аьнна хет. ХIана аьлча, соакха дукхаьшка лекха хинна доахан хIана геттара дукха шура луш да са.

Со санна уйла йолаш ба ферма кхыбола доярказ. ХIаьта ерригача тха коллективо дош дешад соахкарчул дукхагIа шура яккха. ЛаьрхIар кхоачашдара дика лард а еллай. Тешаме тоаьйа хьайбаш чулатта ерригa помещенеш. Тоьал да доакъар.

Хьайбай продукци алсамъяккха йиш хулийташ лоархIаме резерв я къахьегамен исполнительски дисциплина чIоагIа хилар, балха хIара минутах эффективно пайда эзар. Цу дешашта тIехьарча хана къаьстта теркам тIабохийт оаха.

Цхьаьца долча боахамашка доярказ балха тIехьабус, шин ханнахьа доахан детташ, кхебац, цIендац яхаш къамаьл хоз цхьайолча хана. Иштта йирча моттигаш гучайоахаш язду газеташ тIа а. Аз кхетадеш хIана дац из. Мичад шун сий, хьайбаш леладераш?, аьнна, хаттхьаар, це безам хул иштта болча нахага.

«Хьо болх беш йолча фермера цхьаннахьа дIа-юха вaха атта дац, юрта из гаьнна уллаьдаь. Цудухьа я шун коллективна къахьегама дисциплина чIоагIа», аьлар сога цхьа кхыча боахамерча цхьан доярказ. ТIехьагIа, ферме беча балхах аз дийцача, кхетадир цо ше харц йолга.

Лоадамбоацдаш дола гIалат а тха коллективе ла йиш йоацаш дар санна тIаэц. Мекъах бахьан долаш шин декхарех лоархIа ца ву саг лоши вац. Цунца цхьана, къахьегама геттара тIера воллаше а балха товзал ва хилар бахьан долаш гIалаташ дувлийтачоа уж дIадахара. ерригача коллективо новкъостал ду. ЛоацIа аьлча, коллектива сийх шин долчох санна йовхо ца еш вола саг вац хIана тха ферме. Иштта йола коллективага моллагIа йола халонаш эшалу.

Дукха ба тха боахаме хьаьнала къахьега, йоккха балха опыт Iоаяь нах. Масала,

«ВIаштIехьдалара даргдаш дикача, овсарега къахьегама, инициативана, хIамах санхетара стимулирование ергйолаш дола хьалаш — экономически организационни», аьлар КПСС ЦК Генеральни секретара Ю. В. Андропова КПСС ЦК ноябрьски (1982 шера) Пленуме шо къамаьл деш. Цо аьнар чакхдоаккхаш цхьаца гIулакхаш ду колхозе тIехьарча хана. Масала, тха ферма латтачара гаьна йоацача моттиге хьаеш я хIанз дахна кийчденна, декха доахан, Iасилгаш лоаттадара керда помещенеш. Колхоза гIишлош еча бригадо дика а сиха а бу из болх. Кастта эксплуатаце дIалургъя гIишлош баргба тха болх, доккха новкъостал дергда доахан дебадара а цар фу тоадара а.

А. АСТАМИРОВА,
Сунженски района «Путь к коммунизму» колхоза № 3 йолча ферма доярка.

Нох. В. В. Герасименкона «Нохч-ГIалгIайн АССР заслуженни мелиоратор» яха сийлен цIи яларах дола

Нохч-ГIалгIайн АССР Лакхехьарча Совета Президиума

У К А З

Мелиораце даькъе доккхий гIуллакхаш карагIдувлара хи республика общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи «Нохч-ГIалгIайн АССР заслуженни мелиоратор» яха сийлен цIи лойла Герасименко Борис Васильевича — Нохч-ГIалгIайн АССР мелиорацеи хин боахамен министра заместитела.

Нохч-ГIалгIайн АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель — Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIайн АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь — Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

гор. Грозный,
1983-шу, 3 февраль.

Нн. С. М. Саговнеи Н. Н. Курушинак «Нохч-ГIалгIайн АССР заслуженни агроном» яха сийлен цIи яларахдола

Нохч-ГIалгIайн АССР Лакхехьарча Совета Президиума

У К А З

Юртбоахама производства даькъе доккхий гIуллакхаш карагIдувларахи республика общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи «Нохч-ГIалгIайн АССР заслуженни агроном» яха сийлен цIи лойла:

Сагов Мальмада Султана — Назрановски райисполкома председатела хьалхарча заместитела, районни агропромышленни объединене Совета председатела.

Курушин Николай Ивановича — «Севкавгипрозем» яхача института Нохч-ГIалгIай филиала керттерча агронома.

Нохч-ГIалгIайн АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель — Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIайн АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь — Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

гор. Грозный,
1983-шу, 3 февраль.

КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленума решенеш кхоачашъеш

КЕРДА ТОЛАМ БОАККХАРГБА МЕХКДАЬТТАХОША

КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленума решенеш мах баь варгвоацаш боккха лоархIам болаш я советски наьха вахаре. Цо хьалхашка увттадеча дешаша декхарийла ду вай производства хIара участка болх цIенхаштта тахка а техка. Из тоабара де дезар де, партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша, боахамий органаша хIара дийнахьа беча балха боагIа мах бе. Цу дешацта беррига а теркам тIабехийта партийно-политически а боахама а болх чакхбоаккхаш бе «Горскнефть» НГДУ коммунисташ.

ЦхьайтталагIа пятилетка йолаелча гIоне тха управлене мехкдаьттахоша дика болх бу. «Горскнефть» НГДУ мехкдаьттахоша цкъа санна дукхаза а котелонаш лькай мехкдаьтта министерстве а «Грознефть» объединене а тIолла лаьрна хиннача социалистически яхье. Юбилейни шера 12 ди хьалха паччахьалкхен план кхоачаш а еш, заданел тIех 30,9 эзар тонн мехкдаьтта даьккхад тха управлене. Къахьегама овсарле планагIа лаьрхIа хинначул 3,2 процент лакхъеннай.

Коллективана масал а гойташ, хьинаре къахьегаш боле мах кIезига бац тха управлене. Мастера С. А. Данаева кулгалдеча бригадо юбилейни шера бокъо лаьнхай СССР 60 шу дизара цIи леладе. Коллективана кхетам бала а болх вIаштIехьбаккха а ховш ва С. А. Дакаев. Иштта дика къахьегаш ба коммунисташ Н. Н. Дорофеев — скважинашта капитальни ремонт еча цехе мастер, А. А. Авалов — мехкдаьттен гази йоаккхача цеха мастер, партхома член, А. Н. Шмидко — энергоцеха электромонтер, цеховой парторганизаце секретарь, дукха а кхыбараш.

Беррига вай мехка белггала хиннача юбилейни шера партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша, боахама кулгалхоша коллективаш кхетам балара баь боккха болх толаме чакхбаьлар: управленена «Коммунистически къахьегама предприяти» яха сийлен цIи елар.

Даьчун хам а беш, тахан оаха теркам тIаухийт хIанз а къоастолаза йолча проблемашта. Массанена а хьалхашка ира оттадаьд цхьа хаттар: дикал лакха йола продукци дукхагIа арахецара йолча торонех бизза пайда эц е эцац? Мичара лоьхаргья уж резервиш, дикагIа мишта пайда эцаргба церех? Дукха ха йоацаш «Горскнефть» НГДУ хиннача партийни собране 1982 шера итогаш ювцаш, коммунисташа эггара хьалха теркам тIабахийтар из дош дар.

Ховш ма хиллара, ноябрьски пленуме цIенхоштта дIадийхар боахам дикача даьй хьисапе лелабар вIаштIехьдаккхар. Из бехктокхам кхетабеш болча тха мехкдаьттахошта хоь карара шу иоашта атта хургдоацилга. Тахан латтача хьалашка мехкдаьтта даккхара дукха нийз тIабахийта беза. Эггара хьалха де дезар да мехкдаьтта даккхара технологи ма хулла тоаелга, лаьттен тIоаьшша мехкдаьтта хьадецаргдола дешаш къоастаделга. Уж дешаш хоадам болаш къьста а деш, тIеххьарахьахулар алсамдаккхара гIабийрза бе хIанз тха парторганизаце болх.

Цу гIулакхна укх шера дергдолчун план а оттаяь, болх беш да тхо. Специалисташа хьедам бола геологотехнически мероприятеш чакхйоах.

Хьалхарча шерашка хинначул дукхагIа мехкдаьтта доаккхилга вIаштIехьдоаккхаргда кхы тIа керда скважинаш а йоахаш. «Iаьржа дошув» даккхара план кхоачашъелга иштта юкъарчал а доацаш дувзадеина хургда болх беча скважинашта шийн ханнахьа а дика а ремонт ярах. Тха скважинай чоалхане конструкци лаьрхIача дувцар тхона атта гIулакх дац. ХIаьта а опыт йолча тха специалисташа, Iилманхоша ковкъостал а деш, из дош а толаме къоастадергда, аьнна хет.

Цхьаькха а да тха болхлошта чIоагIа новкъарле еш — мехкдаьтта доаккхача гонахьара хьачуухха хиш. Уж юхатохара НГДУ хьалха юкъедоаладаьд кизгаш деш йола кхачал скважинашка чуухийтилга. Хьалхарча итогаша хьахьокх из дика изоляци еш материал йолга.

Планаши социалистически декхараши кхоачашдара управлене шерра социалистически яхь а йоаржаь, доладара а планирована яра а боахама механизм урга а йоахаш, тоаве лерхI оаха. Хьаацаргда вай, масала, къахьегам вIаштIехьбаккхара а цун стимулировани яра а дош, НГДУ партийни собранешна ира дувц из хIанз. Къахьегам вIаштIехьбаккхара партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша, боахама кулгалхоша деш дар массайола оагIув чулоацаш дийцад оаха 1982 шера октябрь бетта хиннача партхома заседане. КIезига даьлаи цу гIулакха. Цунга хьежна тIеххьарча хана структурни подразделеней коллективашка къахьегама овсарле белггала лакхъеннай.

Бригадни хьисапе болх белга вIаштIехьдаккхарах гаон мехкдаьттен доаккхача, лаьттан кIал капитальни ремонт еча цехашка техникоэкономически хьоккамаш лакхагIа да, къахьегама дисциплина белггаля тоеннай. Цхьабакъда, ньча анализо хьахьокхача бесса, из цхьа юкъьиг мара яц. Цу тайпара къахьегилга вIаштIехьдаккха деза ерригача цехашка, участкашка. ДIадоладьар ше ма дарра чакх а доаккхаш. боахама расчет юкъейоалиелга лохера хьадоладе деза. Из даиза даргдоацилга хьагойт вахаро ше. Шерра чакхбоаккхаш хургда тхо из болх укх шера.

Предприяте болх беча хIара саго, доккхача е зIамигача гIулакха тIа из вале а, лакха санхетам, чIоагIа дисциплина, тIадилла гIулакх кхоачашдара бехктокхам кулга Iалашде деза. Цу дешашта хаддаиза теркам тIалоаттабу тха партийни организаце. Соахка ноябрь бетта хиннача парткома заседане цIенхештта хьадийхар цехий а участкай а цхьаболча партийни, боахама кулгалхоша шоай коллективашка кхетамма болх дикагIа белга. Партхоме дийцар хьал а лоацаш, болхлой коллективашка декабрь бетта собранеш хилар. ТIехдаьккха малараш мелараша, прогульщикашца, къахьегама дисциплина телхаерашца машар хургбоацилга дIахайтар. Хардахьарча наькъа тIа баьшарашца шоай йола отношени къаьгга дIахьокхаш предприяте къахьегамхоша 30 декабре хиннача митинге «Грознефть» объединене болхлошка, ИТР, гIулакхерча накъгга кхайкарал дир. Цар тIахьийхар къахьегама дисциплина телхаерашта, вай вахарца ца товш дола хIамаш леладечарна ннкъ бехкилга.

«Сийлен хоастами — къахьегарга хьежна» яха девиз а йолаш, болх беш йолча «Горскнефть» НГДУ коллективо къахьегама, производственни дисциплина лакха а лоаттеш, толаме кхоачашдергда пятилетка кхоалагIа шера шийна хьалхашка латта декхараш.

Н. ПОЛЯКОВ,
«Горскнефть» НГДУ парткома секретарь.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА МАССАЗАРЧА КОМИССЕШКА

КХОЕ БАЛХА ХА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета законодательни предложеней комиссе 1983 ш. 26 январе ший заседане ла а дийгIа, йийцар «Терек» яхача мебельни хьу чакхйоахачея производственни объединене генеральни директора нов. Ш. М. Мацаева яь информаци а «Терек» яхача мебельни хьу чакхйоахача производственни объединене «Къахьегамах, кхерамзлен техникех, къахьегама дисциплинах дола законодательство кхоачашдара хьакъехьара» НГIАССР Лакхехьарча Совета массазарча комиссе 1981 шера 24 марта яь решени кхоачашъяра лелаиах» йола НГIАССР Лакхехьарча Совета законодательни предложеней комиссе члена, депутата Д. К. Беоутге содоклад а.

Комиссе белгалдаьккхар, объединене кулгалхоша производство дикагIа дегIайоалаяра, продукци тоаяра, хIаьта бухсоцача кхаьчача паччахьалкхен плани договорни декхараши кхоачашдара тIадерзадаь гIулакхаш чакхдоахаш хилар. Кийч а яь, чIоагIьяьй кадраш балхаш тIа соцарин къахьегама дисциплина тоаяран тIаерзаьча мероприятей комплексни план. Объединене халкъа тIахьожама группай низамца хадданза рейдаш ю балха хакак пайда мишта эц хьожаш. Хьахкосарий хIара кварталзе, анализ ю кхоачамбоацараш дIадахара тIадерзадаь гIулакхаш тIехьагIа чакх а доахаргдолаш.

Цунца цхьана, 1981 шера 24 мартера Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета законодательни предложеней комиссе решени кхоачашъяра «Терек» яхача объединене кулгалхоша беча балха тIа цIенхаштта кхоачамбоацараш а карара дувлийтараш а да. НГIАССР Лакхехьарча Совета комиссе белгалдоаккх, из решени кхоачашъяра объединене массазарча комиссе плана боарамагIа декхараш кхоачашдара тIаберзабаь лаьрхIа болх ца белга. Балхлой низах рационально пайда эцаран къахьегама дисциплина чIоагIъяран тIадерзадаьча гIуланхий бокъонна бола комплексни система биззача боарме лелаеш ца хилар. Цу дешацта тIаберзабаь беш бола организаторски болх бокъонца, хьалхашха латта декхараш кхоачашдеш бац.

Кадраш кийчъяра, шоай балхаш тIа чIоагIъялийтара, кIезигагIа балхаш тIара хувцаялийтара, балха ха кIезигагIа йоаяра цар тIаийеш йола решенеш дукхагIйолча хана ювлаш яц болхлойи цар дезалхойи къахьегамеи сахIаьрен хьалаш тоадара тIадерзадаьча практически гIулакхашца. ХIанз а балха ха дукха йоаю администраце пурамагIа прогулаш яри отпускаш ийяри бахьан долаш. Масала, аьлха цхьан 1982 шера яйна балха ха 101108 сага-сахьат хилар. Зехьа йоаяь балха ха юкъаметтаоттаяр, паччахьалкхен план кхоачашъяр дукха пхьацнабоьлу объединене филиалий, цехий кулгалхойна балха ха тIахььаьначул тIехьагIа а мукъачо деношка а балхашт лайт нахага, цкъаза йоагIийоагIа профсоюзий комитеташ раьза йий а ца хьожаш.

Къахьегама дисциплина телхаеча, балха ха йовеча бахьанех цаI да корта боко маларш мелар. Объединене тIехь-тIехьа дукхагIа хул медицински вытрезвителе хинна нах. Цу зуламца лоаттабеча къовсаме бизза пайда эцац воздействи ергйолча правовии общественнии гIулакхех.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета законодательни предложеней комиссе объединене кулгалхошта йоаадир къахьегама дисциплина чIоагIъяра, къахьегача коллективай болх боарамагIа лелийтара, коллективо ший хIара члена ер йола влияни чIоагIъяра тIаберзабаь организаторски политико - кхетамен болх дикка тоабар шоай лоархIаметIара декхар лоархIилга, дисциплина телхаерашца машар болаш, цар харцахьара хIамаш могийташ дола гIулакхаш сатаргара деза дIадоахилга. Царца лоаттабеча къовсаме закона тIа мел долча воздействи яра гIулакхех — общественни, материальни, дисциплинарни, моральни, правови — пайда эцилга. Къахьегамах дола законодательство, чухьарча къахьегама распорядка правилаш йизза кхоачашъяра, къахьегама дисциплина чIоагIъяра хьалхара шоашта карарча подразделеней хIара кулгалхочун бехктокхам айбелга.

Законодательни предложеней массазарча комиссе халкъа депутатий Староюртмысловски районни Совета исполнительни комитета а иштта могадаьд къахьегама дисциплина чIоагIъяра, кадраш балхаш тIара кIезигагIа хувцаялийтара, балха ха ца йоаяйтара, боарамагIа болх бергбола къахьегама коллективо вIашагIйоллара даькъе «Терек» яхача мебельни хьу чакхйоахача Нохч-ГIалгIай объединене чакхдоахача гIулакхашта лоаттабу тIахьожам чIоагIбелга.

Дукхача шерашка тIехьаюсаш яр Шалински цементни завода ерригача цехий, производствай коллективаш. Укх шера январь бетта план хавел хьалха кхоачашъярах рапорт деншад № 1 йолча производства болхлоша. ПланалсовгIа арахийцай цар дукхача маьха продукци.

Уж толам боаккхача дикка дакъа лаьцад, пийлхкий машинисташа Испайханов ШахIиден Мишаев Iабдуллаьсей. Укхаза эггара дикагIа лоархIаш бола машинисташ ба уж.

СУРТА ТIА: машинисташ Ш. Испайханова А. Мишаев ва.

В. ЕЛИЗАРОВА сурт.

Керттердар: бехктокхами дисциплинеи

ДОАГIАШ ДОЛА КЪАМАЬЛ ХИЛАНЗАР

МагIалбикерча электричестванен Йовхалан йолча предприяте балхен къахьегамеи дисциплина чIоагIъяра деша хетаяь собрани хила езаш яр 26-ча январе сайрийна пхи сахьат даьлча КПСС МагIалбика горкомо оттаьнча графиках. Цхьабакъда, лаьрххIача хана болхлой собрани хиланзар.

— Тахан тха дукха болхлой батареяш лийлха аварийни балдаш деш бе, вахаа йовхал хилийта, цудухьа кхоана Iуйрийна бархI сахьат даьлча ергйолаш тIехьаьнаькхай оаха тхоай коллектива болхлой собрани, — аьлар, предприяте керттерча кулгалхочун декхараш кхоачашдеш волча керттерча инженера Мамилов Тамерлана. — Кхоана дIачакайоаккхаргьяр вай из-м.

ШоллагIча дийнахьа Iуйрийна собрани хилар. Нагахьа санна 70 саг чувоагIаш йолча коллективе 17 саг вIашагIкхийтача цох собрани лархIа йиш яц. Хьалхехьа яйчъяь доклад а йоацаш цхьа иттех минута къамаьл дир керттерча инженера дIадахача шера шоай предприяте баьча балхах. Гулбоннарех шин саго хьалгIетта къамаьлаш а дир.

Собране дувцар дIаяздеш саг вацар. ХIана аьлча, президиум а ца хоржаш дIаболабир цул болх. Е цхьаькха тайпара соцам а тIаэцанзар укхаза собрани йистеьлча.

Докладчина а къамаьлаш даьраша а дийцачох, коллектива тIуланткн кхы дикагIа лела йиш йоацаш дика лел. ТIехьашкахьа хьежача геттара дика мехкдаьккхад дIадаха шу. ТIеххоачашдаьд электричество эдара, йовхал яккхара, уж шакхе а нахага дIакхачийтара, къахьегама овсарле лакхъяра, электроэнерге, йовхали кхом бара, цар мах лохбара декхараш. Планах лаьрхIа хинначул ялх эзар сом дукхагIа пайда баьб соахкарча цхьан шера. ХIаьта, МагIалбике балхача наха дика ховш да укх тIеххьарча хана цхьаьна а шера лерттIа Iина кийчо яь наха йовхал ялара болх цар дIа ца болабаьлга, городерча ерригача предприятеша новкъостал дича а. ХIара Iай йовхалца, электроэнергеца нах Iалашбара болх геттара во латтилга. ВIарчача Iай йовхал дIа ца кхоачаш дукхха моттигаш йолга. Цу хьакъехьа йовхалеи электроэнергеи управлене коллектива Iалаьмате дукха наьха лоткъамаш долга.

Кхетаде визза да коллектива керттера декхараш кхоачашдеча иштта цIенхаштта кхоачамбоацараш хийча лакхе дийна балха тоаламаш долаш шу мишта йистедаьккхад. ТIаккха коллектива хьалхашка латтача керттерча декхарешца юзаенна хилац-их цунна ерна паччахьалкхен планаш. Наха Йовхал, электричество хIара гIулакх лерттIа ца леладича а тIеххоачашъе йиш йоаланзи дукха зэраш сонаш совгIаташ ийден йиш йолаш хул—кх уж!?

КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш). Пленумо белгалдаьккхад карагIдьнначун критически мах а беш, дIахо болх тоабара йолаш йола торонаш гучайоахаш. царех дикагIа пайда эцаш, къахьегамеи балкеи дисциплина чIоагIъеш, хIара болхлочун бехктокхам лакхбеш, хIара къахьегамхой коллективо шийна хьалхашка латта декхараш дикка кхоачашдергдола хьалаш вIаштIехьдаха дешилга. Из къаьстта доагIа ниьха хьашташ кхоачашдара лаьрхIа йолча предприятешта учреждениештен.

Из декхар кхоачашдара наькъаш белгалдоахаш къамаьл хиланзар Йовхалеи электричестваи управлене болхлой собране. Из баккъдеш цар собране предприяте экономиста И. Муталиевас даь къамаьл. Цо ах сахьат совгIа дийцачох наха лерттIа йовхали электричестваи ца хиларах бехке воалаш пхьакиха а саг вацар МагIалбика районе, цар шоай болхлой беце. ХIаьта, дисциплина хьакъехьа цо аьлар:

— 1973-ча шера денз болх беш я тха предприяти. Цу хана денз дисциплина толхаяь цхьа моттиг хиннаяц тха коллективе...

Из а чIоагIа да. Цхьабакъда, теша йиш йолаш дац. ХIана аьлча, дисциплина яхача цу цхьан дешо чулоацам дукха да. Ханнахьа балха хьаварцеи балха ха йистельча юха чувахарцеи чакхдоалаш дац дисциплина гIулакх. Цунна чуйоагIа ерригга балха ха, хьинар дIалуш хIаране шийна тIадилла декхар ханнахьеи диллан кхоачашделга, болх тоабара торонаш лохилга, царех бизза пайда эцилга, цхьа минут а балха ха зехьа ца йойташ ше жоп луш гIулакх дIалулга, иштта кхы дIахо а.

Иштта чулоацам бола дисциплина чIоагIъяра жоп луш собрани хиннесе а, балха ха дехьа йовра укхаза сагота боадилга гойташ дар циига гулбалар а из чакхьиккхар а. Из бакъдеш да эггара хьалха нах балха тIера а боахаш Iуйрийна бархI сахьат даьлча собрани гулъяр.

Цу тIа а чакхдалац балха ха зехьа йовра укхаза дукха сагота ца хилар. Шовзткъа совгIа минут яьлар болхлой хьабаьхка вIашагIкхийтта ца боалаш. Iуйрийна иис сахьат доалача хана мара болабанзар собране ший болх.

Iуйрийна итт сахьат дале пхи минут эвеш йистеьлар собрани. Шоай балхацера кхоачамбоацараш гучадоахаш, уж дIадахара де дезараш белгалдоахаш къамаьл хиланзар собране. Кхыметтел е протокол а язданзар, е цхьаькха тайпара соцам а тIаэцанзар.

Из иштта хургдацар балхеи къахьегамеи дисциплина чIоагIъелча саггота дола лоархIаме дош коллективашка дувцача хана КПСС МагIалбика горкома оргтодела оагIорахьара боагIаш бола тIахьожам а хиннабаларе, хIаьта, эшшача новкъостал а хиннадаларе.

КПСС горкоме чIоагIъьнча графика тIа белгалбаьхна ба хIара коллективе къахьегама дисциплина чIоагIъяра дош дувцача дакъе лоацаш хила бела бехктохаме болхлой. Цхьабакъда, Йовхален электричестван предприятерча болхлой собране цхьаькха саг вацар е оргтоделера а, е промышленно - транспортни отделера а. Из нийса лархIа йиш йолаш дац.

А. ХАРСНЕВ,
«Сердало» газете собкорр.

КЪАХЬЕГАМ ЛОРАБАР

ГIИШЛОНХОЙ КЪАХЬЕГАМА КХЕРАМ ЦА ХИЛИЙТАР ДУХЬА

Вай мехка хIанз 12 миллион гаргга гIишлонхой ба. ХIара шера цар хьалъю 400-га кхоачаш промышленни предприятеш, итташ эзараш юртбоахама зданеш, ши миллион совгIа квартира, дукха школаш, берий бешамаш, больницаш, кхыйола социальни объекташ. «Балхий темпаш йоккхий хилари дукха объекташ СибарегIа, Гьнарча Малхбоале, климатически хьалаш хала долча кхыча районашка хьалъеш хилари теркалдича, кхетадергдолаш да, тха даькъе къахьегам лорабар къаьстта лоархIаме хIанад», — белгалдаьккхар ше соца къамаьл деш гIишлошъярен гIишлон материалий промышленностен болхлой профсоюза ЦК секретара Колесников Ивана.

— Из проблема къоастаяра даькъера шун профсоюза лоархIам малагIа ба?

— Эггара хьалхагIа дагадохийтаргда аз, вай мехка къахьегам лорабарах дола дош паччахьалкхен стандарташта нийсса дIаоттадаь хилар. Тха профсоюза ЦК-ас СССР Министрий Советерча гIишлошъяра дешашта йолча Паччахьалкхен комитетацеи дешаца хьашт долаш йолча министерствашцеи цхьана белгалду къахьегама кхерамзлен стандартий система массе метте лелаяра чакхдаханза даргдоаца гIулакхаш, цу тайпара гIулакхаш кийчдара планаш чIоагIъю.

Иштта белгалдоаккхаргда аз, тайп-тайпарча производствашка кхерамзлен правилаш нийсъеш дола гIишлошъяра даькъера дерригга керда нормативни документаш, профсоюзо дакъа а лоацаш, кийчдеш чIоагIдеш хилар.

— ТIаккха из-м, гучах, деша цхьа оагIув мара цахургъя. Практически иштта вIаштIехьдоахаш да даькъера къахьегам лорабарах дола профсоюза гIулакхаш?

— Дерригадакъа а чулоацаш планаш увттаю профсоюза ЦК-ас цу берригача балха. ХIара шера къахьегам лорабира хIанзара хьалаш дикагIа хилийта, санитарно - унахцIеной мероприятей система эргайоахаш тоае лаьрхIа йола план увттаю оаха гIишлошъяра министерствашцеи ведомствашцеи, юртбоахама организацешца цхьана. Дерригга а лаьрхIача, даькъе къахьегам лорабарал кхерамзлен техникаи хIанз хIара шера хьежадеш дола ахча цхьа миллиард сом совгIа да.

— Цу ахчах эффективнегIа пайда эцара профсоюзо хьадда дер фуд?

— Центре а моттигашка а тIахьожам лоаттабу оаха даькъерча кхерамзлен техникаш йола ерригга планаш администраце кхоачашъяра, цу гIулакхашта хьахийцача ахча доагIачех ший ханнахьеи дIаахийтара. Цу гIулакха тхога йолаш а, цкъа-дале, хIара гIишловеи хIара предприятеи администрацешеи къахьегамхоштеи юкъе цар профсоюзага гIолла даь коллективни договор санна йола лоархIаме инструмент. Цу тIа дIаяздуу, белггала аьлча, къахьегам лорабарца дувзаденна мел дола хIама. Нагахьа санна дирекце викалаша договора моллагIа цхьа параграф кхоачашъяьеце, цунна хьалхара бехк тохк цар — кхыметтел балхара дIабаха а оттабеш.

Къахьегам лорабара даькъерча администраце гIулакхашта лоаттабеча профсоюзни тIахьожама цхьаькха средство я 400 гаргга инспектор юкъе йола къахьегама технически инспекци. Иштта профсоюза мукъагIа а гIишлонхой укхцIенонаш хьежача, тешам бенна оалача, лорий ший штат.

— Мел низ болаш я профсоюзни инспекторий бокъонаш, хьадда царга дулургдар фуд, нагахьа санна къахьегам лорабара даькъе, моллагIа дале а, лертIадоаца хIама гучадьннчух тIехьагIа?

— Инспектора бокъо я масала, цунна хетачох, къахьегама кхерамзлена эшарашка хьежжа боаца цехийи кхыметтел бIарчача предприятейи болх соцабарах йола предложени тха профсоюза Центральни комитете хьачуяла. ХIаьта, хIара денначча цун гIулакхех лаьца аьлча, цунна бокъо еннай кхоачашъе декхарийла еш йола предписанеш администрацена тела, технологи е оборудоване конструкци хувцарах дола дош лакхе латтача организацена хьалхашка уттаде, къахьегам лорабаро дIадехараш кхоачашцадарах бехке болча кулгалдеча болхлошта ахчанца гIод детта.

— ХIара денна тIехь-тIехьа дукхагIа тайп-тайпара керда механизмаши приспособленеши юкъеяхуал гIишлош еча. Кхерамзлен белгаларча стандарташка хьежжа уж йий хьежай профсоюзаш, хIаьта, къахьегам лорабара правилаш болхлоша хьекхилга мишта вIаштIехьдоах цар?

— ХIара шера мехка сериино арахец 400 совгIа тайпара керда гIишлошъяра машинаши оборудовании. Уж ерригаш а хIанз укх сахьата кийчъеш я, хIаьта, производстве пайда эца йолале хьалхагIа къахьегама кхерамзлен нормашца нийса йий хьожаш тохкам бу цар: из тохкам беча комиссешца дакъа лоацаш тха инспектораш а хул. Уж раьза ца хуле, болхлой болча кхачац керда техника.

Тха технически инспектораш, гIишлонийн предприятейи профсоюзни комитетий къахьегам лорабара комиссей председателаш хьеж даькъера къаьстта кхераме профессеш йолаш болча болхлоша — монтажникаша, кровельщикаша, изолировщикаша, гIишлон машиний машинисташа, кхыбараша, — гIишлоне болх бе дIаболабалале хьалхагIа шин кIирагара кхаь кIирага кхаччалца къахьегама кхерамзлен дешаш Iомадарга. Кхыча, кхерам кIезигагIа болаш йолча профессей болхлошта а Iомаду уж, цхьабакъда, керттерча производствана тIера ца а боахаш. 13—22 сахьата программа а йолаш ю занятеш балха аттачул тIехьагIа дена кхо бутт баллалца.

ХIанз, дигадохкхарагIа аьлча, тха новкъосталца гIишлонашка юкъейоалаеш я «Стантест» яха кхерамзлен техника знанеш тохкаш йола керда форма. Кхерамзлен правилаш болхлоша мел кхетаьй ховча портативни прибора цIи я из. Прибор дика я иштта болхлой шоаш цхьаь Iомабалара а.

Цул совгIа, хьалхагIе а (балха отталехьа) юкъ-юкъе а (балха болча хана) лораш хьожийташ чакхбувла декхарийла ба гIишлонхой.

— Цу деррига гIулакхашта мел гIойле ю балха болаш хула човнаш кIезигъяра?

— ГIишлош еча хула човнаши лазараши бокъонца кIезигде вIаштIехьдьннад тха. Аьлча кхоачам ба, дахача шера 18 эзар хIана яц аьлла йолча коллективашка я цхьаннахьа а хатар хинна цхьаь цаI моттиг нийсъяланза хилар.

Беседа яр Жианельсон Юрий яь.

(АПН).

Республикански халкъа тIахьожама комитете

БИЗЗА ПАЙДА ИЙБАЦ ВАГОНЕХ

«Терек» яхача Нохч-ГIалгIай мебельни-хьун хIамаш еча производственни объединене (генеральни директор Ш. М. Мацаев) коллективо йоагIIача тайпара кхоачашъяц машиннаькъа вагонех дикагIа пайда ийбара йола директивни органий указанеш, Iалаьмате чIоагIа вагонаш эцаш йоллаше, цу предприяте бехкагIа Iойоассе ца еш латташ хул дукха вагонаш, йоагIачул дукха дукхагIа ха а йоаккхаш.

Юкъера лаьрхIача хIара вагоно мукь тIаболаш латтар 12,4 сахьат ха яьккхар дIадахача шера. 1981 шера яьккхар 7,95 сахьат мара йоацача, из хул нормагIа яккха езачул кхоззел алсам дукхагIа. ДIадахача шера оттаьча ханал дукхагIа мовкхьаш тIадола 3480 вагон лоаттаьй мебельщикаша е ерригга укхаза цар цIерагIа хьаккхьачача вагонех 80 процент яраш. Мовкхьаш тIадолаш йоагIачул дукхагIа вагонаш лаьтта ха хилар 38100 вагона-сахьат. Из бахьан долаш объединене коллективо теккхар 74435 сом гIод.

ЙоагIачул дукхагIа етта вагонаш лоаттаяра керттерча бахьанех цаI да мовкхаш тIадоттарен тIера Iодахарен балхаш во вIаштIехьдахар. Объединене е йоагIаш йола йоакхо яц цу балхашта механизаци яра. ДукхагIола уж балхаш кулгашца деш да. Погрузочно - транспортни средстваш тоьаш яц. Йолаш яраш а деза мовкхаш хьалъийде низ кхоачашъац, тишбенна уж, каст-касте ремонт е езаш хул. Предприятера каст-каста дIабуалаш хувцалу грузчикаш.

ВIарчача дийнахьеи бусеи, иштта шоаттен кIиранш деношка мовкхаш тIадоттареи тIера Iодахареи балхаш дац объединене, сихагIа вагонаш йоассаьа мукъаллийтара тIаерзаьа моральнии материальнии поощрени яра мероприятеш чакхьхаш.

Продукци арахецарал дикна тIехьадусаш да транспортно - складской боахам дегIаахар, мовкхаш тIадоттилген тIера Iодоахилген. Укх тIеххьарча шерашка цу гIулакха лаьрхIа шийна чувоагIача предприятешта средсташ хьежаш объединене.

Къаьстта во пайда эц хьахьожаьча вагонех Ермоловски филиале (директор нов. Умиев). ДIадахача шера 2200 вагонах юкъера лаьрхIача мовкхаш тIера Iо ца доахаш укхаза хIара вагон лаьттай 9,47 сахьата, нормагIа латта езаш яр 1,96 сахьата мара йоацача. ЙоагIачул дукхагIа мовкхаш тIадола вагонаш лоаттаярах 38,3 эзар сом гIод текхад цо.

Мовкхаш тIадолаш йола вагонаш дукха лоаттаеш моттигаш нийслу объединене керттерча предприяте а. 1982 шера укхаза хьаккхьачар мовкхаш тIадола 2176 вагон, царех 1910 ха тIехьаьякха мара IойоассаIнзар. НормагIа йоае езаш хинна ха 11917 вагона-сахьат долча, уж Iойоассаеча йоаьр 33504 вагона-сахьат хилар е хIара вагон мукъа ца йоаллийташ кхозза гаргга гоаьйи. Из бахьан долаш 35968 сом гIод текхад.

Болх беча деношка цхьан сменагIа мара вагонаш Iойоассаеча болх бац укхаза. Вагонаш мовкхаш тIадолаш латташ хилара моттийта мара учет леланц, вагонех дикагIа пайда эцийтара бегIаьнаьа мероприятеш чакхьяац. Бокхьалдар аьлча, вагонаш хьаккхьачача шоллагIча дийнахьа мара уж Iойоассае болалаш. ТIаетта дIаяхийта еза вагонаш ца йоалаш латташ а дукха ха йоаккх, дIайохьийта продукци вIаштIехьъаьккка ца хилах.

ДIахо йодача хана машиннаькъа вагонех пайда ийбеча уж санна дола кхоачамбоацараш нийсдолийтилга могийтарг ца хилар дIахайтад «Терек» яхача производственни объединене генеральни директора Ш. М. Мацаевна, «Югмебель» яхача Ерригсоюзни производственни объединене кулгалхоша дисциплинарни а материальни а цунна бехк баь хилара хIанзарчоа бехктонхаме а ца оаэаш.

«Терек» яхача объединене гIолла техача приназагIа уж лаьхе белгалдаьха кхоачамбоацараш нийсдаларах балхара дIаваьккхар Ермоловски филиала директор М. Э. Умиев, цу гIулакха бехке болча кхычарна а дIенхаргта бехк бир.

БОККХАЧА НОВКЪА ВАЬННАВ

ОЧЕРК

Асфальти жагIен бяллача наькъа тIара дIавала йиш йоацаш чIоагIа хотта а болаш дохк доаллаш ди дар январь бетта «Экажевский» совхозе со нийсвеннар.

Совхоза кулгалхоех конторе саг кораваьзар агроном-семеновод Ужахов Ахьмад мара. Керттера агроном Добриев Руслан Горски юртбоахама институте квалификаця лакхъе вахá а волаш цун декхараш кхоачашдеш вар из.

— Угурчиев Iамархан бIаргаго везаш ва ер хьаша. Мича хургвир - хьогI из? — аьнна, аз шийга хаттар дича Ахьмада аьлар:

— Iамархан цIагIа хила веза. Селхан саррахьа балхара цIаводаш температура лакх а сина чIоагIа могаш воацаш вар из. — тIаккха кхы ха а ца йоаеш царцига долх тхо.

УгурчиевгIар цIагIа Ужахов дIачукхайкача, цу минуте хьаараьлар юкъерча дегIара кхалсаг.

— Люба! Хьая езац хьона! — аьнна, йистахлар цIеннава йовзаш-хиннa Ахьмад, тхога моаршал хатта безам болаш хьатIайоленна из юха а соцаеш. — Iамархан бIаргаго везаш ва ер хьаша. Хьаравала алал цунга, хьайна хала деце.

— Ай, балха вецнй из? ГуйрIйна ворхI сахьат даллехьа бригадe вода со аьнна цIагIара арaм ваьннав из! — цец а яьнна тхогахьа хьахьежжача латтийсар Люба.

— Сийсара цIаводаш могаш воацаш хиннадаь из цIагIа хургва мотташ даьхнадар тхо, — бехказа вала воаллаш сонна аьлар Ахьмада.

Цул тIехьагIа Iамархана болх беш йолча № 2 йолча бригаде дахар тхо.

— Из дIа МТЗ-80 яхача трактора технически гIулакх деш воаллар ва Угурчиев Iамархан, — аьлар Ахьмада.

Шин тракторах кулг тохаш воаллар Угурчиев, ара дIаэтта болх бе безам хургбола ди денадеца в.

БIарахьажа дог доагIаш цIена а лелаю Iамархана шийн болата «говр».

— Ишта доал деш лелаярах цIаккха а укхан трактор еха а еха кхаи тIа седа моттиг хилац, — аьлар тхо долча хьатIавенача бригади агронома Альдиев Беслана.

Техника болх барга хьежжа мара чанхдалац бIаьстан а гуйран а кхашкара балхаш. Из дика кхетадеш ва шин барайтта шу даьлча гIоне бокъонца цунца доттагIал тесса хьаоагIа Угурчиев.

Тхьаь ялхлагIа шу да цо шоай совхозе къахьега. Наьнеца висача шин кIаьнка юкъе ханна вокххагIа из вар. Шоай «Экажкъонгий-Юртара № 1 йола юкъера школа дийша чакхъяккха йийзар дийнахьа прицепщик волаш болх бачул гIехьагIа сайрийна деша а ухаш.

ДIахо деша чIоагIа безам болаш хиннавале а институте ваха йиш йоацаш висав Iамархан. Ханал хьалха дIаваьннача шийн даь когаметта дIаэттар из. Цу хана шоай юрта хиннача «Назрановский» совхоза чуйодаш йолча отделене балха вода Iамархан.

Экь-эздел а долаш шийна тIадилла гIулакх дикен сихеи кхоачашдеш вола зIамигa саг везалу механизатораша. Цар новкъостал деш лоаццача хана чакхйоах цо «Назрановский» совхозе вIашагIъехка трактористий курсаш.

ТIаккха ДТ-54 яхача трактора тIа болх бе волалу Iамархан. Цу хана цунна чIоагIа новкъостал ду тракторни бригада бригадира Оздоев Аюпа, йоккха балха опыт йолаш болча механизатораша Гиреев Макшарипа, Кациев Iалихана, кхыбараша.

Ханна ше зIамига вале а хIама хьадарца мара сага сий ца доалийта а цунца мара шийн вахара ираз корадоагIаргдоацийта а кхетадир Iамархана. ТIаккха Кациев Iалихана сменщик а хиле шийна еасенна ДТ яхача трактораца болх бе волалу из.

Механизатораша болх мишта бу хьажа кхаи тIа уха совхоза кулгалхой цецбоал цар аьха Iойилле йоккха лаьттан аре бIаргайча. Ишта, балха овсарле лакха йолаш къахьег механизатораша дIайийначa культурашта маккаш доахача, культиваця йоаккхача, ялат чуэцача, доакъар Iалашдеча, совхоза кхы балхаш деча. ХIаьта цхьа ди дIа а дахийтац цаIи ахи—шиъи балха норма кхоачаш ца еш.

Хьуккъам дика болаш хул цу шерашка Iалиханеи Iамарханеи хьалкхею хьажкIаш. Толаме кхоачашъю пачхаьалкхенна уж дIаялара планаш а. ХIаьта совхоза дикагIболча механизаторий цIераш йоахаш хилча, цIи я яьккхе хоаставу шийн декхараш толаме кхоачашдеш вола къона механизатор Угурчиев а. Цун къахьегам белгалбоаккх сийлен грамоташца, премешца, кхыча совгIаташца. Юртахоша шоай юрта Совета депутатале а хорж.

Цу лоаццача юкъа тракторал совгIа Iамархана Iомаю комбайн, автомашина, кхы чоалхаке йола юртбоахама техника. Ишта хьалох механизатора шийн никъ, безалу ше дIаболабаь къахьегам. ХIаьта цо хIама хьадара тIера волча зIамигача сага боккха лоIам а бу.

Ахархочоа ха езаш йола лаьттан а техника а къайленаш кара а ерзаьь, тешшаме гIа а боаккхаш къона механизатор дIаволавеннача деношка цар отделене ларда тIа вIашагIйоа коартолаш кхеяра керттера лостам болаш йола «Экажевский» совхоз.

ТIаккха цо керда культура хьалкхеяра шоай низаш тIадерзаду совхоза дикагIболча механизатораша. Звено вIашагI а олла коартолаш кхее волалу Угурчиев Iамархан а. Уж кхеяра опыт йолаш вацар из а кхы дукхагIбоза механизатораш а. Цу эгара хьалхера халача деношка царна ца хоар дIахьех балха опыт йоккхагIа йолаш волча механизатора Алботачиев АртагIа. Из керда культура кхеяра шийн низ тIаберзабу цо а. ХIаьта дукха ха яладехьа геттара доккхий хIамаш карагIдувлаш къахьегача Алботачиева Социалистически Къахьегама Турпала цIи лу.

Толамаш доахаш къахьег АртагIа балха опыт дIайицача механизатораша а. Цхьа шу дIадахийтац цар шоай кхашкара планагIа яха йоагIарел дукха дукхагIа коартолаш ца йоахаш.

Къаьстта хьинар айдеиша къахьег Угурчиев Iамархани, Итазов Исраьила, Евлоев Ахьмада, Аушев Юсапа, Евлоев ХьажбийкIара кулгалдеча звеноша. Бокха ала а баьна ерш коартолаш кхееш болча товзанчашта юкъе социалистически яхь. Нагахьа санна итталагIча пятилетка тIеххьарча шера хьалхара моттиг йолоее Хьажбийкара яьккхаяле, цхьайтталагIча пятилетка хьалхарча шера Аушев Юсапа йоаккх.

Дика хьийкъа хиншй цу шерашка Угурчиева звенои коартолаш а. ХIаьта массехк бIаь тонн планал совгIа ше уж яьхаяле а дега лоIам а хиннa дIаводац Iамархан. Цо кхетадора шоай Iаьрика лаьтта шийна Iунал делга хьежжа беркат луш долга, кхы а дикагIа коартолаш хьувкъае цун низ дIакхоачаргболга.

Уж ахархочун уйлаш дега чу а латташ шийн звенона юкъеноагIаш волча Исмайлов Русланаца эргIанарча 1982 шерера кхашкара балхаш дIадоладу Угурчиева. Цхьа ди дIадехийтац цо шоай бригада агрономаца Альдиев Бесланаца дага ца воалаш. Цу йоккха балха опыт йолаш волча специалиста ма яхара лаьрхIа уйла а еш, хьадер дика а деш, чакхдоах Iамархании Русланеи шоай кхай тIара балхаш. ХIаьта къаьстта боккха теркам тIабохийт цар минеральни удобренеш а тайса лаьтта хьаьндара.

Аьха а аьха из Iодилача хIара гектара (азот, фосфор, калий) нийс-нийс центнер кхачийтай. БIаьсти дIадуича фуца цхьана кхы 3 центнер нитроамофос а тессай. Коартолаш хьатIаялалехьа химически обработка яьй, хIаьта хьатIа а яьнна цар дегI дахьача хина кхозаи лаьтта кIаьддеши гуваш деши балхаш даьд, дизза хлорофос лха молхаш тоха а йийзай коллорадсие ялача чоашилгашта дукьала.

ХIаьта цу бIаьстанен ахкаен деношка во хиннача хаоттамо чIоагIа дукьале яьлле а шоашта хулаш йола хало ца зувши деналах ца йохаши балхаш даьд механизатораша. Шийлен тIаьдек хидарах шоай кхай тIа ца болхаши цхьа ди дIадахийтадац цар.

Ишта хьалхелый шоай коартолаш дIадахачй шера Iамархана звенос. ХIаьта къахьегарга хьежжа хьийкъа а хьийкъай. 80 гектар хулаш долча кхай хIара гектара тIара 170 центнер «Волжанка» яха коартолаш яьхай цо, планагIа яха йоагIарац 115 центнер йолаш. Из толам баьикха звеньевой республиканск социалистически яхье котдлo яьккхараштa юкъе ва.

Шийна карагIдаьниачох кхоачам а хинна Iо дага вац КПСС член вола Угурчиев. Кхы а дикагIа къахьета уйла йолаш ва из дIахо йодича хана. Укх шера а 80 гектар хургда цун коартолий кха. Лаьтта аьха Iодилад. Минеральни удобренеш тайса из хьаьндара, гребнеш хьисапе дIаера харцаш дахара, кхы цига де дезаш дола балхаш шоай ханнахьи дикен чакхдахара лаьрхIа шийн трактор кийчъеш воаллир дIадахача шера Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни механизатор яха сийлен цIи енна Угурчиев.

Экажкъонгий-Юрта Совета депутат ше хиларга хьежжа общественни вахаре а доккха дакъа лоац Iамархана.

Бокхача дезала да а ва из. Барт тайна бахаш болча Iамарханеи Любаси нийс бер хьалкхеду (пхи кIаьнк йиъ йоIиги). Царех цхьадараш № 2 йолча школе деша дагIа, хIаьта дика дешаш а де кIаьнкашта юкъе воккхагIвола Руслан а аьхкий ше каникулах хьа ма хийцанге ведда кхай тIа вода. Ка бола ялат чуэцача деношка комбайнер а хиле болх беш волча шийн даьца штурвальни волаш къахьегаш хул из а. Хьанна хов массехк шу даьлча цох а шийн да мо цIи хеза механизатор хулий?!

С. АУШЕВ.

IИЛМО-ЮРТА БОАХАМА
ДАЬТТА БАЬЦЦАРА ФАБРИКАШ

Генарий даьтта мехка дикка дукхагIа доахилга оттадаьд СССР Кхачай программа тIа. Iилмахошта тIадиллад кхеяра индустриальни технологе дIадехараши ма яххара йолчев хаоттама хьалаш мичча бесса дале а лакха хьувкъам болалургболчеи даьтта доахача культурай керда сорташ хьадира беш бола болх чIоагIбе.

Соахка шийн шоваткъа шу дизар белгалдаьккхача тха институте кIезига хьадаьдац чIоагIа хьувкъача генарий сорташи гибридаши. Цо йиш хилийтар даймехка тешшаме даьтта хьоаналий бийдала база хьае.

Институт йиллачун, гIорваьннача советски селекционера, СССР Ленински Пачхаьалкхени премей лауреата, шоаза Социалистически Къахьегама Турпала академика Василий Степанович Пустовойта традицеш дIахо а кхухьаш, тха Iилмахоша сиха укх тIеххьарча ялх шера хьа а даь, пачхаьалкхен тохкамаш де дIачуденнад даьтта доахача культурай 28 сорти гибриди. ХьалхагIа хиннарел дикка тIех да уж хьувкъарга диллача а ишта гектара тIа хьахиннараш лаьрхIача даьтта даларга диллача а.

Дукха тайпаш вIашагIа а адаь хьалаь «Юбилейный-60», «Октябрь», «ВНИИМК-60» яха сорташ дема хьисапеча тхирах, заразухах, мунхдаарах цамогаш хилац. Ишта толаме деш да сиха кхачей ультрасиха кхачен сорташ хьадара балхеш. ХIаьта хьалхара балхаш — «Салютиг» «Надежныйи» — районированни да.

Къаьстта уйла тIаяхийта йоагIа генарий кердача лостама — межлинейни гибридаш хьаяра. Производствении тохкамаша хьатIокхачох, тха института селекционераша хьадаь эгара хьалхара «Почини» «Успехи» яха межлинейни гибридаш гино хьувкъам лакхеи даьтта дукхен луш хиларца, гIовнаши кортилгаши цхьатара хиларца белгалдоал. Цар вегетационни ха лоаца я, цхьан ханна зиза тохаши кхачаши да уж, кIайчен аьшкабесарчен гнилашта дукьала оттара низ дукхагIа ба цар. ДукхагIолча боахамашка районированни сортийчул 2—3 центнер лаккагIа ба цар хьувкъам.

Iилмахоша декхар оттадаьд — гектара тIара генарий хьувкъам 40 а кхы дукхагIа а центнер хургболаш, сиха кхачаш, лазарешта дукьала отта низ болаш дола межлинейни гибридаш хьас. ХIанзле а хьаьь йолаш я гибридий бIарчча сери. «Почини» «Успехи» яхарел а сихагIа кхачаш, хьувкъамга диллача царел дукха тIех а йолаш. Уж ерригаш а айпеча дема хьисапеча тхирах заразуханеи дукьала отталуш я.

ЧIоагIа лоархIам бу оаха даьтта дикагIа хулача генарий гибридаши сорташи хьадара. Институте хьадаьд «Первенец» яха сорт. Цун даьттаца 70 процент совгIа олеинови кислота да. Цу-дукьа дикалга диллача оливкови даьттага дIакхоачаш да из. ХIанз из тайпа даьтта а, цхьабакъда «Первенец» яхача сорто лучул а дукхагIа хьувкъам а луш дола гибридаши сорташи хьадара болх беш ба института Iилмахой.

Толаме деш да даьтта доахача кхыча культурай селекцех дола балхаш а. Укх тIеххьарча шерашка института хьадаьд сонй 15 сорт, царех ворхIе Къулбеседа Кавказе дIайхIнача ерригача цу культурах 80 процент гаргга дIалоац.

Кхачан программо белгалдаьча декхарашка хьежжа Iилмахоша чIоагIа уйла тIайохийт даьтта доахача цхьаькха культурана — рапсана. Тха институте хьадаьд Белоруссе районированни дола «Кубински» яхача бIаьстан юкъе дувча рапсе эгаре хьалхара даймехка сорт. Цун хьувкъам — гектара тIара 18 центнер ги. Пачхаьалкхен тохкам бе дIачуденнад тIехдика даьтта доалеш гектара тIара 33 центнер хьувкъам луш долен гуракьа дувча рапса «ВМК-1» яха сорт.

Хиланза эргIйоаца ларделлай институте сиха кхачен ультрасиха кхачен даьтта доахача культурай сорташи гибридаши хьадара. Фитотронах ма могга дукхагIа пайда а эцаш, лаьрхIа йола технологеш кийчъьй Iилмахоша генарийн сояйн керда сорташи гибридаши хьаеча хана селекционни материала бIарччача шера репродуцированни яра. Цо йиш хилийтар традиционни методашца нийсIича межлинейни гибридаш хьаелга 3 — 4 шу сихде. сояй керда сорташ хьадара ханаш кхоалагIа дакъа лоацъе. Фитотронни технологеш кийчъяь йоалаш латт рапсанеи, горчицанеи, клещевинанеи.

Ишта боккха лоархIам бу оаха дIадийна генараш аьшкабесарчен кIайчен гнилех лорадара. Цу гIулакха вIашагIтехад селекционерий, физиологий, фитопатологий, агротехникий низаш, лаьрхIа йола лабораторeш яьхнай.

Производствацара Iилман бувзам дIахо чIоагIбара хьакъехьа КПСС XXVI съездо яьча решенешка хьежжа института ларда тIа хьаяьй даьтта доахача культурашта йола Iилма-производственни объединенц. Цунна тIадиллад керда гибридаши сорташи хьадара хьалхара санна, ишта колхозаши совхозаши цу культурай тIехдикача фуца Iалашъяра хьалхара жоп зулга.

Институте кийчъяьй генараши сояи кхеяра индустриальни технологеш. Царех шерра пайда эц колхозашкеи совхозашкеи. Алхха цхьан 1981 шера цу технологегIа мехка 600 эзар гектара тIа кхедаьд генараш, сои — 200 эзар вокхIча гектара тIа. ХIанз институте хьадаьча сорташи гибридашеи дIалоац дерригa дIадуича генарех 70 процент гаргга, горчицеи рапсеи дIадувш леладу деррига а хIана дац аьнна дола лаьтта.

Даьтта доахача культурех дола мехкара дерригa Iилма-тохкама балхаш вIашагIдетташ а генарашта йолча Дунен халкъашта юкъерча ассоциаце дизза дакъа лоацаш а я институт. Хадданза айхха бувзамаш леладу оаха вежарашха долча социализма мехкий Iилмахоща. Доазол дехьарча Iилмахошца цхьаьна творчески гIулакхаш леладаро гIо ду тха институте деча тохкамий эффективность лакхъяра.

**Валентин СВЯТКО,
В. С. Пустовойта цIерагIча даьтта доахача культурашта йолча Ерригсоюзни Iилма-тохкама института директор.
(АПН).**

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

«ЭЛАНАШЦА» — МАССАРЕЛ ГАЬНАГIА

Трамплина тIара чуккхувсавалара йола нердача конструкце лыжеш патент а яйца араехца йолаеш я Словенски Альпашта юкхера Бегунье олача моттигера «Элан» яха спортивни оборудоване фабрика. Цу изобретене автора Бранко Долхара, СФРЮ сборне член, тIехдика кхоссалуш хиннaчо, йоах, нерда югославски лыжеш йоккха кхоене йолаш я.

Цо яхар бакъдолчох тара да.

Норвежца Олаф Хансона дукха ха йоацаш Гармиш — Партенкирхенеи Бишофсхофенеи хиннача яхьашка «Эланашца» чукхоссавенна трамплинашка керда рекорд оттаяьй.

Миштай уж керда лыжеш? Ховш да лыжица спорта Дунен халкъашта юкъерча федераце бокъонегIа трамплина тIера чуккхувсавалара йола лыжеш 250 сантиметрал йIаьхагIен 12 сантиметрал шерагIен хила йиш йоацилга. Керда модель уж параметраш йолаш я. Бакъда, вовзьашкий конфигураце моллагIъяр сашез яц. Массахана хулача тайпара хьалхьайзача букхьига меттел — из шоаза соттабаь ба. Духьел цу соттамо хьахулийт моллагIча тайпачул дукхагIа фега хьевала спортсмена торо хулийташ бола кхы тIа фегара гIайба.

Сохкиз Вегуньера Советски Союзе яхийтай шоаьтта эзар пара «Элан» яха лыжеш. ХIанз ухаргьа кердача моделегIа ярац.

**Сергей ГРЫЗУНОВ,
АПН соб. корр.**
Белград.

КАЛЕЙДОСКОП

ЯНВАРЬ БЕТТА ЛЬНКА БIАЬСТИ

Укх хана атта гуш доаца сурт да укх деношка Белградерча зоопарке го йиш яр. Тайца ши ча, Iай шоай наб е сенлга диц а денна, шоай «чай мIаьнге» гIолла хийцца ког а боаккхаш лелаш я. Цунна уллув, Калемегдан олача парке, гIа тохаш латт бIаьрнигий мIотергашта, лакхденнад баппаш.

Сюрприз оттаьй хаоттамо югославски столица бахархошта хьалхашна. Кой латтар январь ба, хIаьта термометро хьаьхьокхар 15 градус йIовхал я.

«Бакъда. — йоах белградска метеорологически станце начальника Данила Спасова, из январь беттара эгара лакхагIа йола температура яц. ТIеххьарча 30 шера эгара дIайхагIа дола ди дера 1985 шера 31 январе, термометра бIовеIилг 30,9 градусага кхочаш лакхбеннача хана. Массаьца хулча тайпара йIайха яр дахача шера 1 январе — 18,2 градус. Амма ишта йIаьхкача хана йIайха лаьттанц цIаккха а. Из хIама нийсденнад Средиземни фордагахьара фо кхачар бахьан долаш. Цар хийцад Iан зимагIа хIанзалца тхона бIарга мел дайнар. ДагадоххарагIа аьлча, тхьнцига меттал, ерригача Европе а ишта этта хьал».

**С. ГРЫЗУНОВ,
АПН соб. корр.**
Белград.

ТРАКТОРА Ю ПРИВИВКА

Хьайбашта импорт яра правилаш дунен тIа эгара чIоагIагIа йолча мехках ца ба Норвеги. Эпидемешта дукьала гIув тохара де йиш мел яр а, кхыметтал де йиш йоацар а ду норвежски таможенни ветеринарни службаца.

Дукха ха йоацаш цунах тийшар Сандефиордера фермер Торфин Страндиуе. Данера нийца «Фергюссон» яха къаьна трактор Норвеге кхоачаяра таможнега уникальни документ даккхийта дийзар цун, цу тIа дар эгIа ца яйтара, аьсен копытнен яха лазараш ца хилийтара еча ветеринарни обработках трактор чакхъяьнай аьнна.

**Н. ВАРЕНОВ,
АПН соб. корр.**
Осло.

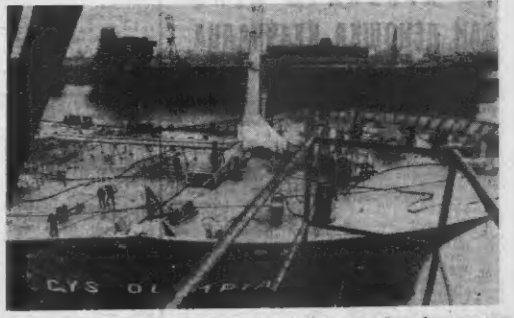

ХIара ди тIехьагIа дикагIа хьалхеташ хьайоагIа Польски Халкъа Республика шахташ, верфаш, заводаш, гIишлон организацеш. Стабилизаце наькъагIа кхычарел толамегIа болх беш хьйоагIа кеман деча предприятей промышленность. Дукхача шерашка советски партнерашца цхьана гIулакхаш леладеш бола уж малхбузеевропейски мехкий импортах тийша хIама долаш яц.

ХIанз Гданьскан Гдыней верфашка шерра бержаш лотт «Автоимпорт» яхача лелаудагIа бола рационализаторий болх. Инженерашеи опыт болча болхлошеи торенаш лех польски экономика чурча резервех кхы а дукхагIа пайда эцара.

СУРТА ТIА: Гдынера Парижски коммуна цIерагIча верфе.

ЦАФ — ТАСС сурт.

Дуне цхьан кIирагIа

ЖЕНЕВА: ШИ ПОЗИЦИ

Машара гIулакха чIоагIа сагота хилар, адамлена тIалатта ядерни Iазапа кхерам дIабаккхар дукьа цIеначе дегIара стратегически герзаш кIезигде гIертар, цхьан оагIорахьареи, шоай оагIонгахьа тIема кийчон совле хилара средство санна герзаш Iоаделга дIадоладар, дуней халкъашта юкъерча арене диктата политика леладе гIертар, вокх оагIорахьареи, — ишта ба стратегически герзашта доазув оттадареи уж кIезигдареи хьакъехьа Женеве 2 февралe юха дIайолаьча переговорашна дакъа лоацарий — Советски Союзеи ВIашагIкхийттача Штатийи — тайп-тайпара ши никъ.

СССР-ен США-и кулгалхоша кIал кулгаш яздаьйолча ОСВ-2 хьакъехьарча советско-американски соглашенена ратификаци елга ВIашагIкхийттача Штаташа дехадаь доллаше а Р. Рейгана администрацев Iазадал бе дахачул тIехьагIа Советски Союзо тIагIертта а цхьа санна дукхаза а тIахьийхай из сихагIа диалог дIайолара, герзаш Iоаделга юхатохараи ядерни конфликта кхерам кIезигбараи хьадда дола гIулакхаш чакхдахара.

Цхьабакъда, хIанзарча вашингтонски администраце — США эгара йистехьарча реакце оттаьчо — хьадага лувцаш бахьанаш а доахаш халланза юхадетт уж тIакхехамаш, герзаш Iоаделга сихдара дерригa низаш тIа а дерзадеш. Президента Рейганеи цунна гонахьарча гIоазорон юкхьанца цхьа санна дукхаза а яьад дукхача наха дIа а хозаш СССР-ца переговораш елга дувша довтIаш а дац Америкага «кхоачам хиллал низ» боллалца. Цхьа шу гаргга ха яьккхай Кlалча цIено хьадагалувцаш бахьанаш а доахаш ха дIайохийташ, 2 триллион доллар гаргга мах бола дукхача шерашта лаьрхIа йола тIема кийчон программа конгрессе гIолла чIоагIа хьалха а тегташ.

ХIаьта а США-рчеи Малхбузен Европерчеи низ болаш боагIача тIема дукьаларча болам о беча IотхьамахСССР-ца дIа-юха къамаьлаш де «хьашт долаш» ба аьлйта вел уттианза баьнибац вашингтонски кулгалхой. Президента Рейгана къамаьл даьд СССР-еи США-и стратегически низаш «кIезигдара» йола шерра план юкцаш. ДIахьежача, бакъдар аьлча, из хиннад эсала хьуладаь дола СССР-а дукхагIа тIема низаш хургдолаш Советски Союза кхаделлача герзаш Iоадара новкъосталца США-на де ца мегар переговораш яра наьнаша чакхдаккха гIертарg. Цу тайпара хIама де гIерташ яр, масала, хIара оагIоно 5 эзар боеголовкага кхоачаш стратегически арсеналаш кIезигъе аьнна енна Вашингтона предложеня. хIаьта цу тайпара боеголовкех ахенел дукхагIа йоацара лаьттан тIарча базироване межконтинентальни баллистически ракеташ тIа а оттаеш.

Массанена а ховш да СССР-ен США-и ядерни арсеналаш шоай составера диллача цхьан тайпара йоацилга, хIаьта цудукьа рейгановски предложеня раьза хилча СССР стратегически низаш чIоагIа кIезигдарга кхоачадергдар гIулакх, шоай ядерни арсеналаш кхы а дукхагIа ебанра ВIашагIкхийттача Штаташта йоккхий торонаш хьа а еллаш.

Советски Союза кIалла а дыттув бецаш йолча, цудухьа юкъ-юкъ йорта болаш деча къамаьлашта саботаж яра тIаерзаьь а йолча цу предложена дукьала, Советски Союзо дика уйла а яь вIашагIехьнакка, паритета принципа тIара хьайоагIаш йола инициатива оттаьй: шин оагIон ядерни арсеналаш 25 процент совгIа кIезигъе, дикка дукха кIезигъе ядерни зарядаш, ма могга чIоагIа доазув оттаде ядерни герз аргадаккха тоадара. Цунна цхьана СССР-о предложени еннай хIанз уж кхаьчача боарам тIара меттахъа ца йоахаш ядерни арсеналаш совцае, аьнна. Из предложени кхоачашъяро СССР-ен США-ни юкъе хIана этта тIема кийчон найсхо ше йолча яйта тарлора.

Советски Союзо тахан юха а дIахьоих оагIоний цхьатарарча кхерамзлени нийсхони принципагIа США-ца цIенанаькъаца барт бе ше кийча хилар.

ГАЬННА КХАЧА УЙЛА ЙОЛАШ ЛЕЛАДУ ГIУЛАКХАШ

Японе премьер-министр Я. Накасоне Вашингтоне хинна, цига Японски гIайренех «хи чу дахийта могаргдоаца авианосец» де гIерт шоаш, аьнна дIахайкадаь ши кIира а далалехьа США пачхьалкхен секретарь Дж. Шульц Японе ваха хинав. Иззал мара юкъе юкъ ца йолийташ уж хьаташ цар яр цхьа бахьан доацаш хинна хIама дац. «Майнити» яхача газето хоам беш ма хиллара Шульца баьча наькъагIа керттера чакхдаккха лерхIар сенах латтар аьлча, на латтар Тоннонен Вашингтонаи юкъерча «кхерамзлех договора» ларда тIа «Японе тIема низаш дебадара яьнкъехьарча» лакхерча боараме вIашгIехьбаьнкъача «барта» цхьадолча дешашта вIалш дагабовлярах.

Дж. Шульца Я. Накасонаца вIашагIкхетар хиннад, кхыча мехкашарча гIулакхий министра С. Абэца, къаман оборона управлене начальникаца К. Танакавалa къамаьлаш даьд. Цига даьча къамаьлий керттера тема, японски кепийоазонo деча тешалах, японо-американски агрессивни союз дIахо чIоагIъяра, США тIема низаш азиатско-тихоокеански регионе хулийтилга чIоагIдара, Вашингтона глобальни стратеге наькъагIа Тонное еш йола милитаристски кийчонаш сихъяра дешаш.

Цхьа бахьан долаш хIама да хIанз Азе гIолла лелача хана. Къулбехьеи Корее а хила лаьрхIа волча хана. Шульц Японе ваха ха «Тимспирит-83» яха йоккхача масштабегIа еш йола американо-южнокорейски учене йолалуча ханаца нийсъялар. Цу учененшта юкъе дакъа лоац 190 эзар салтеччо эпсарои, США 7-ча флота тIема кемаша, тIема авиаце. Апрель юкъе кхаччалца е лаьрхIача цу провокационни ученешка американски бIунаша чIоагIа пайда эц опорни пункташ а лоархIаш Японски гIайренаш тIарча шоай базех.

ПРОВОКАЦЕ ЯРА ДIАДОЛАДАЬ ГIУЛАКХ

6 эзар совгIа американски гондурасски тIемахой ба Гондураса территоре тIа, юкъарчал доацаш Никарагуа доазонашта юххе хIанз дIайолаьча «Биг пайн» яхача манёвраша юкъе дакъа лоацаш. Лаьтта гIолла лела бIунаши хиина ца Iеш царна юкъеззад США тIема кемаши авиаци. «Биг пайн» — Центральни Америке ВIашагIкхийттача Штаташа вIаших а ца яьча тайпара йоккхий маневраш я.

Из провокационни хила дика нийслуш я ЦРУ. Пентагона, США кхыча специальни ведомствашa оттаьча Никарагуа правительство йохаяра йолча, хIаьта ишта Сальвадорен Гватемален халкъаша лоаттабу къаманнортмукъалея къоисам бохабара йолча юкъарча планана.

Кепайоазоно деча тешалагIа, США-с цу тIема лоазарашка дIадахийтад 5,2 миллион доллар. Амма из-м регионе шийн зуламе гIулакхаш чакхдахарга Вашингтоно дIаухийтача средствех дукха доккха доаца цхьа дакъа мара дац. 19 миллион доллар кхаьчад ЦРУ-га Никарагуа хиннача хувцамашта дестабилизаци яра подрывной операцеш е. Цхьаннена а ховш дац Никарагуа территоре тIа хIара денна хIана лелхац аьнна бандитий хьисапе чулелхаш Гондурасе чувенна воаллача 7 эзар самосовцана гера лоаттадарген Iалашбарген мел дукха ихча дIадода.

США-и Гондурасеи военшина леладу керда провокационни гIулакхаш тIадерзадаь да Центральни Америкера хьал ма-могга чIоагIа михьардаккхара а Никарагуа интервенци е американски военщинана даккха бахьан хургдола герзашца кийчъяь конфликт регионе йолаяра деха хьалаш хьадара а. Шийна теркам тIаоваш хIама да маневраш еш йола моттиг никарагуански лаьтта герзашца нийч а еша чухьелхара самосовций бандаша цкъа пайда эцаш хинна Гондураса территори хилар. ХIанз чIоагIа хIама тохара йола бIух группировка суверенни республика доазонашта юхе вIашагI а теха, белгалдоаккх наблюдателаши, Вашингтона, ма-дарра аьлча, йоккхача масштабагIа цунна дукьала агресси йолаяра мел оша хьалаш хьадаьд. Дош а ца хеташ Пентагона официальни викалаша «Биг пайн» яха маневраш «Никарагуанчи Кубанен хьалхарте дIахайтара» еш я аьнна дIакхайкадар чIоагIа нахага уйла яйташ хIама да.

США-и Гондурасеи военщина милитаристски акцех чIоагIа эгIазбитаб Никарагуа бига ца Iеш континента кхыча мехкашна а, цу даькъе ВIашагIкхийттача штаташка а. Американски конгресса викалий палата 75 члено президентага Рейгане яхьийтаб «Биг пайн» яхача маневраша регионера кхоххам чIоагIбарга дуг гIулакх, аьнна белгалдаьккха йола протест. Вашингтона гIойла провокаци харцахьа лоархIаш ба укх деношка Латински Америка бовзаш бола общественни политически деятелаш. Дерригача дунен прогрессивни общественносто цIаькха а дIайоах Никарагуа халкъа, Сальвадорен, Гватемален патриоташта ше мутIахьа хилар, Рейгана администрацегара хьадех латиноамерикански мехкий гIулакхашта эхь ца хеташ чугIертара авантюристически политика соцаелга.

**Ю. ЛЕВЧЕНКО,
Н. ГЕРОНИН,
О. КОЛЕСНИКОВ.
(ТАСС).**

ДУНЕН РЕВОЛЮЦИОННИ ПРОЦЕСС

ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗМ: ИЗ ХЬАХИЛЧА ДЕНЗ ВАЙ ДЕНОШКА КХАЧЧАЛЦА

Интернационализма хьагойт тайп-тайпарча мехкий болхлой класса хьашташ цаӀаш хилар, гаранти лу цуо къамий а, интернациональни а декхараш бакъахьа кхестадергхилара. Цуо чулоацам — барт хилар, цхьана гӀулакхаш леладар, вӀаши гӀо дар, тӀом боацаш дола дуне, демократи, социальни прогресс бахьан дерригача мехкий къахьегамхоча бартагӀа къовсам лоаттабар.

К. Марксе Ф. Энгельсек яздаь «Коммунистически партие манифест» чакхдоалача латтача «Дерригача мехкий пролетареш, вӀашагӀкхета!» яхача лозунго хьахьонхар духь-духхьача мехкий а тайп-тайпарча а къахьегамхоча еча эксплуатацева духьала къовсам лоаттабара ний.

Империализма дӀы хоадаяьчул тӀехьагӀа хьахиннай интернационализма керда критерий — эггара хьалхара социализмаш мохк болча СССР-цара гӀулакхаш. Iалъмате дукха болхлой из хьаллоацаш хиларо тӀо дир цуяна керда строй оттаяра лоаттабаьча къовсаме.

Сийлахь-йоккха Октябрьски социалистически революци яларпа дуваденна барна йолабелар къамаш-мукъадахара болам. Политически вахара чуэзар, империализме эксплуатаци а ош тӀеIа а деш, «историел арахьа» лоатталаь халкъаш. ТоIадаь даьхача халкъаша империализмана духьале къамаш мукъадахара лоаттабаь къовсам дӀакхийттар болхлой класса демократии социализми бахьан лоаттабаьча къовсамах. «Капитал, — яздаьд В. И. Ленина 1919 шера декабрь бетта, — дунен халкъашта юкъера низ ба. Из эшабара хила еза дунен халкъашта юкъера болхлой союз, цар дунен халкъашта юкъера вошал». (ПСС, т. 40, оагӀ. 43).

Къамаш-мукъадахара болам геттара чӀоагӀа дегӀабарпа цхьана «Дерригача мехкий пролетареш, вӀашагӀкхета!» яхача лозунга цхьадараш тӀадеттаделар. Коммунисташа кхайкадир: «Дерригача мехкий пролетареши тоIадаь доахка халкъаши, вӀашагӀкхета!» аьнна.

Дунен социалистически система хьахилча керда чулоацам тӀакхийттар пролетарски интернационализмаши. Хьахиннай социалистически доттагӀлен мехкаша вӀаши лаладеча гӀулакхий политически а идейни а кӀийле йола социалистически интернационализм. Цо чулоац социализма мехкаша дунен халкъашта юкъерча арене вӀаши ду вежарий новкъостал, керда общество хьалъкха цар цхьана хьета къа. Социализмах йоахкаш яц, капитализмах йоахкераш санна йола вӀашдухьаленаш. Социалистически мехкашта юкъе хила йиш я экономически дегӀахара боарам, цар социальни структура, дунен халкъашта юкъера хьалаш цхьатарра цахилар бахьан делаш нийслуш йола хетараш цхьатарра доацаш моттигаш, цар къамий башхалонаш дувзаденна отта тарлу уйлаш вӀашагӀа ца кхеташ дола гӀулакх. Амма цу тайпара йола хетараш цхьатарра доацаш моттигаш нийсъелча, дешаш къестаде дела пролетарски интернационализма кӀийлен тӀа новкъосташа санна уж дувцара а бертагӀа, вежарашта юкъе нийслуращка санна царта хьажара а нийкъаца.

ХӀанзарча хакара революционни процесс дегӀаахара башхало а цунна юкъе дакъйоацаш дола низаш дӀахошерлуш хилар, керда халкъаши социальни тӀоанаши цуьнар. Белггала пролетарски интернационализма из принцип ма йий болхлой класса къамий отрядий теркам ондза гӀулакхаш даранӀалестабер. Цо тернал ца еш йитац хӀанзарча хакарча дунен тӀарча революционни къовсама еррита дуккхача тайпара йола башхалонаш, хӀаьта болхлой класса эксплуатаци йоаца общество хьаяра хьакъехьара шиӀ дерригача дунен исторически миссийн кхоачашъялица йолча хана шиӀ лоархӀам бов а бертбац. Барт хила беза яхилга вӀалла хила йиш йолаш а дац къовсама формаши наькъаши цхьатарра хила деза яхилга, из да юкъара декхараш къестадара хӀара мехкий къамий хьадача башхалонашка хьежона дола наькъаш лаха деза яхилга. Цу башхалонашк влияни ю болхлой класса болама белгалонна в. хӀаьта ишта духь-духьача мехкий коммунистическа болхлойн партеш дегӀаахара а. Цудухьа, ерригача партешта цхьан образепах нивелировани е еза яхилга а е бокъонца йола цхьоагӀо партей позицеш дерригача дешашта йиаза цхьатарра хила еза яхилга а лархӀа йиш йолаш дац дунен халкъашта юкъерча коммунистически боламе.

Россе болхлой класса революционни парти духхьал хьахулаш латташ мара ца хиннача ханнс а яздаьд В. И. Ленина: «Шеко йоацаш да, моттигашкара хьалаш тайп-тайпара хилар, цу е вокх районашка болхлой класса гӀуленхаш цхьатарра ца хилар, тӀеххьара а, моттигашкарча делелашта хетараш башхалонаш йолаш хилар санна дола хӀамаш дилла а хургхилар, хӀаьта болам вахара низ болаш хиларан яз уваххӀена а болаш дегӀаухаш хиларан тешал дер уж башхалонаш хилар да» (ПСС, т. 4, оагӀ. 333—324). В. И. Ленина башхалонаш хилар духхьал во да могадарел совгӀа, цунах дегӀаакара бола низ духбуьлла хьаст лийрхӀаб. «Болам хьалхарчар дӀадоладаьр тӀехьа тӀабоагӀарашна дӀахохьош хилар толха ца дарo из вӀашагӀтохаро вӀалла дӀа а яхац. башхалонаш, кхыметтал цер хьаю кхы а шерагӀа йола аренеи цу гӀулакха йола паргӀато» (цигга, оагӀ. 324).

Нагахьа санна башхалонаш кхыметтал цхьан мехка чухь а хила йиш йолаши хила доагӀаши хӀама а дале, цо принципиальни кӀийлен тӀа цхьоагӀонна новкъарло а ца йой, вӀалла дувцилга а йоацаш хиланза дартдоаналш дола хӀама да ца дунен халкъашта юкъерча масштабе юкъарча революционни болама юкъе шоай исторически къамани башхалонаш в йолаш дола мехкаш.

Амма цу е кхыча деший хьакъехьара духь-духьача компартешта хетараш, дукхказа нийслуш долчa бесса, цхьан тайпара ца хилар вӀалле лархӀа йиш йолаш а дац цу тайпара уйлаш вӀашагӀа ца кхетар интернационализм керда хилара критере тайпара хӀама. Интернационализме декхар кхыча тайпара да, цо ле дезар да вӀашагӀтохар, хӀаьта цхьа уйла йолча нийха даькъерча денхарех дийцача, цо новкъостал ду хетараш вӀашагӀа ца кхетар дӀадаккха, уйлеш вӀаши гергга йоалае.

Интернационализмо бехкац парте творчески лоӀам, новкъарлo яц шоай мехкий хьаштаншка хьежжа шоай мукъагӀа оттаяь политика чакхъяха. Амма цо лу цу политикана чӀоагӀа идейни лостам.

Дялле а бокъонца ходам болаш хиннай интернационализм. США империализма агрессивни политика бахьан долаш адамлена ядерни тӀем тӀа хӀалакхилара кхерам тӀаттача хӀанзарча хьалашка, эггара лоархӀамегӀа дола интернациональни декхар да цу кхерама духьала, тӀемен реакцен низаш юхатохара къовсам лоаттабер.

Ядерни тӀема кхерам чӀоагӀбаларо дӀадех дерригa прогрессивни низаш чӀоагӀа кхотадар.

Компартеша вӀаши интернациональни гӀулакхаш леладара формаш шаккха а хиннай хувцалла йиш йоацаш юлаенна латтац. Вай хана ешаш яц дунен халкъашта юкъерча коммунистически болха цхьа центр. Хьахиннай партешта юкъерча бувзама керда формаш, шин оагӀон контакташ, тайп-тайпара йола совещанеш, къаьстта региональни ярш. ТӀа-тӀа бокхагӀа хулаш боагӀа интернациональни бувзамаш чӀоагӀле. дагардар вӀаши дувца, опыт йовза йиш хулийтача вошал долча партей съездий лоархӀам.

Духхьал КПСС мировоззрение меӀаш да цо кхоачашду интернациональни декхар. КПСС ЦК Генеральни секретара Ю. В. Андропова заявлени хир: «Вай де мел дезар дергда социалистически пачхьалкхеший сийлахь-йоккха доттагӀле, массане а де лерхӀараши идеалаши бахьан лоаттабеча къовсамера дерригача дунен тӀарча коммунистий мутӀарий цхьоагӀо дӀахо чӀоагӀъяра. Вай лора а бертбa чӀоагӀ а бертба воай колониальни низ Ӏотикъама кӀалхара мукъадаьнача мехкаща, къамаш мукъадахари социальни прогресси бахьан къовсам лоаттабеча халкъашца воаш цхьан леладу гӀулакхаш».

Борис ЛЕЙБЗОН,
исторически Ӏилман доктор, профессор.
(АПН).

ДОГ ДЕРЗАДЕШ

— Дукха хана дениз кӀаиз санна дика моттигашка хиннац со. Дег тӀара беркал оаз аз хогаш тӀа хьамурвоттамургволаш со верзавьча лорашеи медсестрашеи. Тамашийна дика дарба ду цар.

Уж дешаш да дукха ха йоацаш № 7 йолча московски городской клиническа больница дега-сосудистий хирурге отделена пациент хиннача, 30 шу даьннача Узбекистанерча автомеханика Кушбак Нибаева. ХӀанз цӀакхаьча шийн цӀагӀа ва из. Реабилитаце хьа чакхъаьлча — Кушбак шийн балха гӀоргва.

Лазар леладаь шераш дӀадахад. ТӀеххьарча массехк бетта Кушбак больницашкара ара ца воалаш хиннав. Бакъда, цхьаккха тайпара гӀойле хулаш яцар. К. Нибаева Москве консультаце хьожаву. ЧӀоагӀа лазар техкачул тӀехьагӀа лорашa пьархӀар — операци еза аргьяц.

№ 7 йолча больница СССР АМН член-корреспондента, профессора Глеб Михайловича Соловьева кулгалдеш йола дега-сосудистий хирурге отделени — больнице эггара къонагӀа ярех цаӀ я. Ши шу мара дац цун. Цу юкъе укхаза 400 гаргга дега чоалкане операци яьй.

Дега клапанашта протезировани яра методаш хьаар — кардиохирургена керагӀдаьнна Ӏалъмате дика хӀама да. Дега клапанашта протезировани яра гӀулакх дукхача мехкашка дӀадоладаь хиннад 60-гӀа шераш доладуш. Профессор Г. М. Соловьев — вай мехка цу балха керте эттача хирургех цаӀ ва. СССР-е эггара хьалха толамо чакхъаьккхар цо дега клапанаш даймехка конструкцегӀа йолча протезашца хувцара операци. СССР-е эггара хьалха хьанба консервированни клапан сега дега дӀайоллаш операци а яьй цо.

Веча хана деиз хинне хала порокаш ерзаеш а дукха болх баьб Г. М. Соловьева. Сага кхыдола дог чудоллаш йола операци СССР-е шозлагӀа яьр а из ва, хӀаьта мехка эггара хьалха шозлагӀа жим чуболлара операци ярах цунна СССР Пачхьалкхен премо лаурват яха цӀи енна.

СУРТА ТӀА: дега операци яьчул тӀехьагӀа енйрза в енйрза больницера дӀавода Кушбак Нибаев. Из наькъавоаккхаш ба профессор Г. М. Соловьев (аьрдехьарвар) лер А. С. Прохорова.

И. ЗОТИНА сурт.
ТАСС фотохроника.

Шерипова отрядацара бӀухо

Советски Эскарей ТӀема Форда Флотен Ди тьегӀаяхоачача хана Осмаев Баудин шийн машина тӀа а хай, Чаьчане юрта бодача новкъа воал. Цига дӀакхаьчача уйла еш, цхьаккха хӀама дагаухаш дел из цу юртарча арениге. Цунна дагаух гаьнарча шерашка Чаьчан юртаре вах. Шерипов Асланбек керте лаьттача Нохчий Цӏеча Эскара мутӏарашка дӏаийта, Бичерахова бӏуна а из хьаллувцаш хиннарашта а духьала лоаттабаь къовсам.

1919 шера июнь бетта А. Шерипова беррига вайнах тӀакхийхар Советски ӀаьдалгӀа бахьан къовсам лоаттаберрий мутӀарашка дӀеоттара. Керда, мукъале ена Ӏаьдал мел дезараша ладийгӀар цунга, цо яхар а дир.

— Цу хана Чаьчане бакар тка дезал, — яхаш дуви Осмаева. — Барайтта шу даьнна вар со, аз дег тӀара къоабал а беш херкар революцен гӀулакх дӀаходи хьара, из моастагӀчох лорадара ниъ. Исаев Ӏабдул-Рашида кулгалдеча кошни сотне а хьожавеш со тӀа чӀоагӀвир опыт йолча пулеметчика Дуртаев Абода. Дукха ха яла лехьа оз пулемет Ӏомайир. Квстта тха сотня дӀакхийттар Нохчий Цӏеча Эскарех. Цу хана тхо дар ГӀойтӀе яхача юрта. Инарала Бичерахова бӀу Грознерча пролетарната тӀалаташ ба аьнна хоам бьаш тхо дола ГӀойтӀа вера говрбаьрий. Сотне командира тӀаьнйха сога аьлар:

— Шерипов Асланбекаца, цунца уллув баьнна болхача цӀеча бӀухоа группапа ГрознегӀоргва хьо. — Фе хилалаш, цун вахар лорадар цун кара да шоаца.

Тхо Шерипов Грозне дӀа а вига юхадаьхкар тхоай новкъостий сийцача моттиге. ШоллагӀча дийнахьа, 12 августе, тхо долча юхавера Шерипов а. Цо тхога аьлар:

— Массехк да да Грознерча болхлоша города уллаю, цар низаш лаьгӀлу. Цудухьа, царна гӀо де деза вашка моастагӀчунна духьавай.

— Оаха гӀо а дир, моастагӀа городера ара а ваьккхар, — йоах Осмаева.

Бакъда, кӀайчарца лоаттабеш бола къовсам чакхбаьнна бацар. КӀайкаланаш тӀалаташ бар юрташта. Осмаев Баудинах хул бронепоезда пулеметчик. МоастагӀчо йоккха топ еттар цун пулемет сопае дагахьа, хӀаьта, цхьа лота а ю цистернаш духьал вийтаар бронепоезда. Бакъда, пулемет сопае магазар царва.

Деникинцаш ГӀойтӀа ахача юрта тӀалата кайчбелча, цига бахача ваха оарц дера Йоккхача-АтагӀара, УрусМартанера, ШоайтӀара, Борзойра. Деникинцаш юха тӀехьашка бовла безаш хилар. Инарала Дроценко доаньой тӀалата доладелар Осмаева дезал бахача Чаьчана юрта, цига а чоахиву моастагӀа.

Алхан-ГӀала, Воздвиженкие хиича тӀемаш дагаух Осмаев Баудина:

— ВӀалла низаш ца кхоеш, командир волча Шерипова дегаш урувттадеш, дарах ца кхераш летар тхо моастагӀчох. хӀаьта, моастагӀа яха тӀехьашка а аьлар. Гувна тӀа гучаваьлар тха сийдола командир.

— Кара дувла, духьале яьй аьнна пайда хургбац! — аьнна цӀогӀа техар цо. Цу хана аьлар топаш. Меттаьа кхийтта Асланбек шортта Ӏотехкар говра тӀара. Ишта, сона бӀарга а гуш велар из дезал дола саг.

Дукха хӀама да Осмаева дувца. Царех да Гикало Николайца из вӀашагӀветталуш хинна а, цо тӀадекха декхараш кхоачашдеш хинна а хилар. Ишта, дукха да цун цу гаьнарча хана шийца уллув лаьттача Кравцов Петрах, Дудаев Султанах, Тасуев Мицхьилах, Тынчук Севастьянах, Дуртаев Абох, Катерманов Чобох дувца а.

Чакхбоал граждански тӀом, хӀатӀакхоач машарера денош. Пулеметчик хиннача Осмаева шофер волаш болх бу массехк шера. ХӀанз тоъал ха я из пенсе ваха, бакъда, дин ца луш дагадоагӀа цун уж лира шераш.

С. ВОРОНИН.

ЕРЕВАН. Ах бӀаь шу диъад А. Спендиарова цӀерагӀа Ленина орден лелаеча Армянски операн балетен пачхьалкхен академически театра.

Цу юкъе республика культурни вахара лоархӀамегӀа барех цхьа кхуврч хинна дӀаэттад из. Театро хьаьй къаман оперни репертуар, хьалхехебаьб дуккха иллиалархой, музыканташ, халхархой, искусство оазарашта йовзийтай эрсий а малхбузеневропейски а оперни балетни классика произведенеш. Шийн постановкаш йийна гастролешка ийад театр Москве, Ленинграде, Закавказьерча вежарашха йолча республикай столицашка.

СУРТА ТӀА: шоаш кертера партяш ловзаь «Лебединое озеро» яха спектакль чакхъяьнначул тӀехьагӀа зрителаша шоашка кхайкадеча моаршала жоп луш ба чехословацки балерина Мирослава Пешкова и Армянски операн балетен театра солист Рафаел Авникян.

А. БАДАЛЯНА сурт.
ТАСС фотохроника.

Къона специалист

ДЕГА ЛОӀАМАГӀА

Къонача хьехархочоа Горбунова Ирина Дмитриевнана карара дешара шу дӀадоладелар Шалински района ЗӀамигача-АтагӀарча № 1 йолча школе. Из къоӀа кхалсаг Нохч-ГӀалгӀайчене евай гаьнарча Волгоградера. ХӀаьта, ЗӀамигача-АтагӀа цунна байзаб дукха дика шовй болх, школа езаш бола нах. Царна юстара латтац Горбунова а.

Горбуновас болх беча школа директора Раиса Абдурахмановнас дувц:

— Тха школе болх беча коллагӀча сагата Ирина Дмитриевна фу саг я аьнна оаш хоатте, жоп далале велалургва из. — Ишта, ше езаяллийтай цо наха. Укх дешара шера мара ше тхо долча балха енаеце а, хӀанзале ше кӀоаргга знанеш йола хьехархо йолга хьахайтад цо, дег тӀара дуккхаезаенай из берий даьшта-ноанойта а.

КхоалагӀча классе дешача берашта хьехаш я Ирина Дмитриевна, хӀаьта, цу берашта дукха дувц йоӀо Волгоградах, Мамаев курганах, Сталинград моастагӀчох лораяьча турпалех дола дувцараш. Хьехархочунга да сурташ, открыткаш тӀадола альбомаш, буклеташ. ХӀаьта, дукха ха йоацаш Горбуновай дешархоша даьрхӀар Ирина Дмитриевна дешa яьгӀача школерча берашца бувзам лоаттабе а наьхаташ дӀа-юха яздe а.

ХӀанз кхоалагӀча классера бераш кийчлуш да шоаш пионерала дӀаоацарта: хӀанале йовз царна пионерий пхи маршрут. «Тхо — ленински доттагӀалща низ болаш да» яхача марша девиз, ишта йовз «Уренгой», «Книжка, дахаь» яха Еррига союзни пионерски операцеш.

Болх дукха бале а, Ирина Дмитриевнай дика кайоал цох, цун совгӀа, цунга ха хул новкъосташца, нешашца дагайла, бовзача нахаца вӀашагӀкхета. Волгограде даьшка каьхат язде, ЗӀамигача-АтагӀара кердадараш довза.

Къонача хьехархочо бола беча школа коллективе дукха ватирхой ба, цунца дувзадейна, школе традици а дика дӀаэттад цхьана цӀейш деадар, огонекаш кийчъяр. Цу тайпарча мероприятешка кийчо еш гучадоал хӀаране наар кийчдара фу говзал а а. Ирина Дмитриевнас хӀанзале кийчду вайнахьи даараш.

Дуккхаезаеннай йоӀа ше болх бу юрт. хӀаьта, ше Ӏеш йола мохк динагӀа бовза безам болаш йолча йоӀо дукха книжкаш деш.

Р. ДУДНИКОВА, хьехархо.

Керда выставка

ХАЛКЪА КХОЛЛАМ БОВЗИЙТАШ

ДӀадахача пӀаьраска дийнахьа академика П. Захарова цӀерагӀча изобразительни искусствай Нохч-ГӀалгӀай республикански музее хьахийллар Российски Федераце дахача цхьадолча къамий халкъа искусствай выставка. Из кийчъяьй СССР художникий Союза Выставка дирекцеси, Нохч-ГӀалгӀай АССР культура министерствоси, изобразительни искусствай Нохч-ГӀалгӀай республикански музейси.

Цига хьахьокхаш я тоцарах, дахчах, мугӀех, аьшках, кӀадах, цӀокех, саьргех йийна яь хӀамаш. Кхабиллаш, гебаш, чамеш, оаркхош, цӀагӀа эшаш а хилча хоза а йола шкатулкаш, статуэткаш, подносаш, дахчах пхьегӀаш, кхыйола хӀамаш.

Выставке шерра моттиг дӀалоац Российски Федераце, ГӀинбухьен Гаьнарча Малхболлен дахача зӀамигача къамий прикладной искусства кхоллама. Укхаза да нанайцаша, ульчаша, тувинцаша, эвенкаша, кхыча къамаща саьӀ цӀокех, саьӀ ветарах даь баркъаш, пезгаш, кӀувсаш, тайп-тайпарча мугӀех йола резьба, гравировка, кӀадаех даь кхалнаьха, маӀача наьха халаташ, эвенкий кетар, саг йоагӀача-йодача хана тӀадувха баракъаш, удэгейски торбаш, ульчий кулгахйоаллараш. Да выставке тайп-тайпара бос болча пахашкех хийта даь кӀувсаш, ний тӀа тувсе дорожкаш, Федосеевски Богородскии игрушкаш. Дукха я керамика хӀамаш а. Выставке я ӀаьржакъоагаьI, Скопински, Балхарски керамика, дуккача басарашца хоалеш тоаь Хохломски пхьегӀаш, изерех яь а, кхыйола а хӀамаш.

Выставке гойташ я Нохч-ГӀалгӀайчен прикладной искусство а. Уж я художникаша И. М. Дутаева, Э. Л. Рябочкина, Р. Э. Арутюнова дахчах а кхыча хӀамаех а яь хӀамаш.

Б. АВАДИЕВ.

ТӀем тӀара яхача письмоша дувц

КӀАНТ ХИННАВ САЛТЕ

ТӀем тӀара дӀаухийтача письмоштa хӀала лоацца яздора цо: «Ӏеш ва шуи Леонид». Цу массехк дешо гучадоахкхар цӀенга цо тессаш дола са. Цунна чӀоагӀа дезар ше ваь цӀа, нана, лоацца аьлча, вахар яхача дешо чу мел лоацар. Бакъда, цунна кхы бӀаргадовизар цӀа — халал хьалха Ӏоажало дӀавигар. Валар хилар Леонида МагӀалбик бахьан лаьттача тӀем тӀа.

Цкъа ше цӀадайтача письмо тӀа яздора цо: «Ишта дӀайха денош этта долаш, вай бешара хӀамаш дика дегӀаноагӀаргъл, кастта эшаш тохаргда розаштa», хӀаьта дӀахо дувцар сарраьа хилаезаш йолча атта йоацача учеех лаьца.

Ӏеш ва шуи Леонид... ЦӀаккха йоврийоацаш йисар цу ткъаь ворхӀ шу даьннача зӀамсага цӀи кортамукъале бахьан тӀем тӀа байнача ткъо миллион болча советски наха юкъе. ЦӀаккха ца йоаш дийначар дегашка латтаргъл цун сийдола цӀи. Даьхе лорaеш, таханара а кхоацара а наькъа гӀоза вахар бахьан, цо шийн са дӀаделладаь.

Лоаца я Чернов Леонида биографи. Бакъда, лоаца яле я, йиза я сагалца, деналца. Даьхен а хилкъа а из вийзавоӀ хиларца. Шийн вурийтта шу даьлча из ахархочуи воӀ. Подмосковьерча цхьан заводе балха вода, документашта шийн ха цхьан шера йоккхагӀа а яь. Атта бацар предприятера болх. Леонидах хилар литейщик. Дийнахьа болх бора зӀамсага, хӀаьта сайрийка деша ухар юртбоахама машиностроение техникуме. Дийша ваьнначул тӀехьагӀа цунах хул техникума производственни мастерско заведующи.

Хьайра тӀом. ТӀом болабеннача шоллагӀча дийнахьа вахар из тӀем тӀа. Операни яь хиларца лазаш дар когаш, цхьабакъла, уж-м цунна эггара кӀезигагӀа дагалаттар...

Леонид хьожавир Подольски артиллерийски училище. Москвана гӀаьрахи тӀагӀертача хана, фашисташта духьал латаш байра дуккагӀа бола курсанташ. Цу хана, 1941-ча шера октябре, карауле латташ хиларах, дага а доацаш, дийна висар Чернов. Цу хана хиннача цун вала кхел, цу хана яздаь хиннадацар цо еача йоӀата дайта тӀеххьара каьхат...

Дукха го а ла а дийзар цун, салтечун, цӀелал, моцал, новкъостий а доттагӀий а Ӏоажал, бакъда, цхьан каьхата тӀа дац цу гӀулакхех из веха, латкъаш дола дешаш. Гаргарча нахага яздеча каьхаташ тӀа цо массала а тешадора цар дог, кастта моастагӀа вохавергхиларах а котален ди тӀакхоачарг хиларах а.

Ишта, 1942 шера 2 июне, езача йоӀага яздаьча письмо тӀа дог айденна язду цо. «Цудухьа цӀаькхаза а ях вз; хӀанз гуш дар, долаш дар вайна тӀадепачаршара, беларашцара, бовзарашцара, гаргарчарца вай къоастадаьчунцара вай йола дорхал, эгӀазло совлуш латт. Ӏовш, яржаш латт из эгӀазло. Вай гӀулакх бакъдолга а ховш, дог тешаш ва со, — къиза моастагӀа вохаваь хӀалак а ваь котален саьхьат тӀакхоачаш латташ хиларах».

1942 шера март бетта противотанкови дивизиона огневой взвода командир вар Чернов. Дивизиона карагӀдаьначох лаьца яздаьча каьхата тӀа йоах цо: «Дукха ха йоацаш моастагӀчо дӀаяьккхар лагерь. Из юхйоаккхача хана бовбаь фашисташ цхьа километр ях, километр бӀаьхача наькъа тӀа листа Ӏобелнар оаха...».

«ТӀема кхело цхьан моттигера кхыча моттиге кхувла со, — язду цо кхыча каьхата тӀа. — Нагахьа санна 18-ча дийнахьа тхо Ясни Поляне хиннадале, хӀаьта тахан Ӏуйрийна Богоявленске гӀолла чакхдаьлар. Кочетовка юкке гӀолла аьрда оагӀорахьа дийрзар, кастта Тайбове кхоачаргда. Эггара «ӀӀайха» йолча моттигашка долх тхо». Шийн дивизионаца массаза а наькъа тӀа ваьнка лел Чернов. 22 августа цо язду шоаш Кавказе хьожадаьд аьнна.

Шийн тӀеххьара каьхат Леонида язду 1942 шера 5 сентябре. «Маьрша Ӏалда шо, папаша, мамаша, Вера, Вовочка! — язду цо цу тӀа. — Хоам бу шуга со могаш а маьрша а хиларах, бакъда, кийчлуш ва фриций могашал толхас. 1 сентябре Махачкале дар тхо, хӀаьта хӀанз — Грознена гаьна доацаш. Фронт йолчахьа дӀалаха хӀанз машинашца хьежаш да тхо. Малх хьежаш ял да таханара дар: Ӏуйрийна гуш дар Вешлоам Эльбрусий. ГӀоздаьнна да дог. ХӀанзарча кхы лале хӀама дац, хургдар тӀехьагӀа яздергда». Духхьал из цхьа письмо мара дац Леонида «Хетачох, е письмо говрга дӀа ца кхоачаш» яла дешаш тӀатеха ядаь. Из письмо лодаь бийза бутт боалаш, 6 октябре, МагӀалбик бахьан лаьттача тӀем тӀа вув из. ТӀеххьара цо тӀатеха уж дешаш дагаухаш хийла бийлхаб Леонида да, нана, гаргарбараш. еза йоӀ. Из дагадехача белх хӀама дийна бисараш а. Кхоачашхиланзар воӀа, вешийна, йезачоа дагалаьттар, юхаверзавизар из. Къаьстар вицлургвоацаш... ЦӀена дог дар Чернов Леонида хиннар. Цо лоархӀар хоза дар, дика дар, Езар нана, да, дотдоаха воӀ, хьамсара Даьхе.

Цу каьхатий копеш яла МагӀалбика районерча № 4 йолча школа-интерната тӀеца сийлен музее. Цецбоаккхаш дукка да уж письмош, нагахьа санна автора шийна а, цун новкъостийта а Ӏалъмате хала хиннача ханица уж яздаьлга дагадехача хӀаьта а. Юххе бомбаш тарташ лелхача хана, гӀаьрахой танкаша ца вуташ сабӀерздоахача хана. ТӀем тӀарча сата эггара халагӀа хиннача хана, лергва е дийна вусаргва-хьогӀ яхача уйлаша хьоа «кхехкабеча» хана. Бакъда, цу хана 27 шу даьнна хинна из зӀамсаг эггара кӀезигa шийн уйле еш хиннав. Кхыдар хиннад цу хана цунна дагалаьттар. Эггара чӀоагӀа-тӀа цунна хинна уйла: аьккхан таравийрзача моастагӀчох гӀаьрахочох шийн Даьхе мишта лораергья-хьогӀ, из котален ди сихагӀа мишта тӀадоаладергда-хьогӀ.

М. ГОРТИКОВА.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

8 ФЕВРАЛЬ
II ПРОГРАММА

17.55 — «Сийдола доттагӀаш духьала хьаст».
18.15 — Киножурнал.
18.25 — «Саги закони».
18.55 — Фильм-реклама.
19.00 — «Нохч-ГӀалгӀайче гӀалла».
19.20 — «Цхьан телеграмма истори». Документальни фильм.
19.40 — «Дунен халкъашта юкъера хьал» (гӀалгӀай меттала).

9 ФЕВРАЛЬ
II ПРОГРАММА

19.05 — «Нохч-ГӀалгӀайче гӀалла».
19.25 — Фильм-реклама.
19.30 — «Нийсзар» (нохчий меттала).
20.00 — «Бийса дахкала хийла шув берам».
20.10 — Ӏилман-популярни фильм.
20.25 — «Дисциплина — толам боахка хьал» (нохчий меттала).

РАДИО

8 ФЕВРАЛЬ
I ПРОГРАММА

6.40 — Передачай программа. Хоаттамах бола хоам (эрсий меттала).
6.45 — «Юрга Ӏуйренаш» (эрсий меттала).
8.25 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
8.23 — «Сердало» газета обзор. Хоаттамах бола хоам.
8.30 — Передачай программа (нохчийн, гӀалгӀайн меттала).
8.40 — Иллеш, мукъамаш, халхараш (гӀалгӀай меттала).
9.15 — «Вежарий республикий дерригa заводаш хиннаьхьа хинги кхоачашде». «Пищемаш» заводера передача (нохчий меттала).
9.30 — «Къона заманхо» яха радиовыпуск (гӀалгӀай меттала).
14.00 — Передачай программа. Хоаттамах бола хоам (эрсий меттала).
14.01 — «Къахьегамхошта гӀулакх деш» Ленински РОВД участкови инспекторах А. Чатаевах йола очерк (эрсий меттала).
14.10 — Юртбоахаме хьалхалаттарашта. Концерт.
15.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гӀалгӀай меттала).
15.30 — Хоамаш.

II ПРОГРАММА

18.00 — Амченский. «Са дренина». Радиовыпуск.
19.14 — Л. Ошанин. «Хьа нускомол».
19.35 — С. Шадиева лоаца хувцараш (гӀалгӀай меттала).
20.00 — Лирически иллеш.
20.35 — ДоттагӀаен концерт.

9 ФЕВРАЛЬ
I ПРОГРАММА

6.00 — Передачай программа. Хоаттамах бола хоам (эрсий меттала).
6.45 — «Хьайбай продукци кийчдар хӀана лохделлад?». Ветеринарни Ӏилмай кандидата Б. Дикаева беседа (нохчий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор. Хоаттамах бола хоам.
8.23 — «Ленинан некъ» газета обзор. Хоаттамах бола хоам.
8.30 — Передачай программа (нохчий, гӀалгӀай меттала).
8.40 — Иллеш дӀаоал Чергара Надежда (эрсий меттала).
11.15 — Марксизм-ленинизм университет. «Кхачан программан партийни организацеша» (нохчий меттала).
11.30 — КПСС ЦК ноябрьски (1982 шера) Пленума сессиеш — вахаре! «Графика я машинникъа транспорта лара» (эрсий меттала).
15.15 — «Барт тайпана дезале» яха радиовыпуск (нохчий меттала).
15.35 — «Ден тенех» (эрсий меттала).
16.00 — Передачай программа. Хоаттамах бола хоам (эрсий меттала).
16.01 — «Дисциплинай бокъонаш кхоачашъяр — массанен кӀармен йоакхо я» (эрсий меттала).
16.15 — «СелаӀад» яха радиовыпуск (эрсий меттала).
16.43 — Дунен халкъашта юкъера обозрени (нохчий меттала).
17.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гӀалгӀай меттала).
18.30 — Хоамаш.

Хоттамаш

Тахан республике гӀоллеи Грозней хувцалуш мархаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбузехьара секунде 0—5 метр чӀоагӀа муж а хьекхаш хилей фегара температура республике 1—6, Грозне 3—5 градус йовхал йолаш хилей тарлу.

Кхоана мархаш а йолаш, цхьайолча моттигашка докх а доаллаш, тайп-тайпарча оагӀорашкахьара секунде 3—7 метр чӀоагӀа муж а хьекхаш хилей фегара температура бийсана 4—9 градус шелали дийнахьа 1—6 градус йовхали йолаш хилей тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителен — 2-85-07; бехктохкама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-54-04; промышленностен транспортен — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; письмой — 2-58-87; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-58-87; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинарей, ерен, шоаттей деношка

СФ02051. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 648.